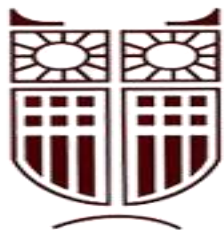

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ, ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Οι σχέσεις ΗΠΑ και Κίνας κατά την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου :

Η αμερικανική προσέγγιση στην Κίνα τη δεκαετία του 70

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Χριστόφορος Μπαμπανάκης

Αθήνα, 2019

Τριμελής Επιτροπή

Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου (Επιβλέπων)

Κωνσταντίνος Υφαντής, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Ειρήνη Χειλά, Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου

Copyright © Χριστόφορος Μπαμπανάκης, 2019

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

Συντομογραφίες

PRC People 's Republic of China

CIA Central Intelligence Agency

NSC National Security Council

KMT Kuomintang

SALT Strategic Arms Limitation Treaty

ΚΚΚ Κομμουνιστικό Κόμμα Κίνας

ΛΔΚ Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά το Πάντειο Πανεπιστήμιο καθώς και τον επιβλέποντα καθηγητή κ. Χαράλαμπο Παπασωτηρίου για την πολύτιμη βοήθεια στην εκπόνηση της παρούσας διπλωματικής εργασίας.

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	σελ.7
Εισαγωγή.....	σελ. 9
Κεφάλαιο 1 : Οι σχέσεις ΗΠΑ και Κίνας από το 1945 ως το 1969.....	σελ. 11
Κεφάλαιο 2 : Η Προεδρία Νίξον και η ιστορική προσέγγιση της Κίνας.....	σελ. 14
2.1 Η προσωπικότητα Νίξον.....	σελ. 14
2.2 Τα βασικά χαρακτηριστικά της εξωτερικής πολιτικής του Νίξον.....	σελ. 16
2.3 Το περιβάλλον διαμόρφωσης της προσέγγισης ΗΠΑ - Κίνας και οι εντάσεις ανάμεσα σε Κίνα και Σοβιετική Ένωση.....	σελ. 19
2.4 Η προσωπικότητα Κίσινγκερ.....	σελ. 22
2.5 Η ιστορική προσέγγιση και το ταξίδι του Νίξον στην Κίνα.....	σελ. 25
2.6 Τα διπλωματικά αποτελέσματα (Shanghai Communiqué 1972).....	σελ. 36
Κεφάλαιο 3 : Η Προεδρία Φορντ και η Κίνα.....	σελ. 38
Κεφάλαιο 4 : Η Προεδρία Κάρτερ και η περαιτέρω εμβάθυνση των σχέσεων με την Κίνα.....	σελ. 41
Επίλογος.....	σελ. 45
Πηγές – Βιβλιογραφία.....	σελ. 47
Ηλεκτρονικές Πηγές.....	σελ. 51

Περιεχόμενα εικόνων.

Εικόνα 1: Ρίτσαρντ Νίξον.....σελ. 14
Εικόνα 2 Ο ποταμός Ουσούρι ανάμεσα σε Σοβιετική Ένωση και Κίνα.....σελ. 21
Εικόνα 3: Χένρι Κίσινγκερ.....σελ. 22
Εικόνα 4: Συνάντηση Κίσινγκερ με Zhou Enlai.....σελ. 24
Εικόνα 5: Η επίσκεψη του Νίξον στο Βουκουρέστι.....σελ. 29
Εικόνα 6: Η άφιξη του Νίξον στο Πεκίνο το 1972. Κατεβαίνοντας από το αεροσκάφοςσελ. 31
Εικόνα 7: Η ιστορική συνάντηση του Νίξον με τον Μάο στην κατοικία του.....σελ. 34
Εικόνα 8: Η συνάντηση του Προέδρου Φορντ με τον Μάο.σελ. 40
Εικόνα 9 : Ο Κάρτερ και ο κινέζος Πρόεδρος Deng Xiaoping κατά το Signing Ceremony, 1979.....σελ. 44

Περίληψη

Η παρούσα εργασία με τίτλο "Οι σχέσεις ΗΠΑ και Κίνας κατά την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου, η αμερικανική προσέγγιση στην Κίνα κατά τη δεκαετία του 1970" πραγματεύεται την εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ και την προσέγγισή τους στην Κίνα κατά τη δεκαετία του 1970 αρχής γενομένης της Προεδρίας του Ρίτσαρντ Νίξον στις ΗΠΑ το 1969 έπειτα από απουσία διπλωματικών σχέσεων ανάμεσα στις δυο χώρες από το 1949. Η ιστορική εξέταση της αμερικανικής προσέγγισης προς την Κίνα περιλαμβάνει μια σειρά από βήματα που ξεκίνησαν από τα τέλη της δεκαετίας του 1960 και ολοκληρώθηκαν το 1979 κατά την Προεδρία Κάρτερ με την εγκαθίδρυση διπλωματικών σχέσεων ανάμεσα σε ΗΠΑ και Κίνα με τη συμφωνία του ίδιου έτους. Η εν λόγω εξεταζόμενη προσέγγιση είχε μια σειρά από στάδια και προσεκτικά βήματα δεδομένης της πολυπλοκότητας στις σχέσεις των δυο χωρών και της απουσίας διπλωματικών σχέσεων από το 1949 ως το 1979. Η Προεδρία Νίξον πραγματοποιεί το πρώτο βήμα προσέγγισης προς την Κίνα που οδηγεί στο ιστορικό ταξίδι του Νίξον στην Κίνα το 1972 ενώ λίγα χρόνια αργότερα, κατά την Προεδρία Κάρτερ εγκαθιδρύονται οι διπλωματικές σχέσεις ανάμεσα στις δυο χώρες, το οποίο ισχύει μέχρι σήμερα.

Λέξεις – Κλειδιά

Προεδρία Νίξον, αμερικανοκινεζική προσέγγιση, Χένρι Κίσινγκερ, Ταξίδι Νίξον, Shanghai Communiqué, Προεδρία Κάρτερ

Abstract

The following MSc thesis entitled "The Sino - American relations during the Cold War the USA-China rapprochement during the 1970s deals with the American foreign policy and the US-China rapprochement during the 1970s starting with the Nixon's presidency in 1969 after 25 years after complete absence of diplomatic relations between the two countries since 1949. The historic perspective of the US-China rapprochement includes a number of small and bigger events as long as declarations that started at the late 1960s and concluded in 1979 with the agreement of the establishment of diplomatic relations between the USA and China during the Carter 's presidency. Hence, there was a number of levels and carefully examined steps for this policy given the fact that it was a complicated procedure after complete absence of diplomatic presence between these two countries. During the Nixon's presidency the first crucial and decisive step of rapprochement takes place with the historic Nixon 's trip to China, and some years later during Carter's presidency the procedure is concluded with the agreement of the establishment of diplomatic relations between USA and China that is active so far.

KeyWords

Nixon's presidency, USA-China rapprochement, Henry Kissinger, Nixon's trip to China, Shanghai Communiqué, Carter's presidency.

Εισαγωγή

Δυο μεγάλες δυνάμεις στη δυτική και ανατολική πλευρά του πλανήτη. Δυο χώρες οι οποίες έχουν αναντίρρητα ηγετικό ρόλο στη διεθνή πολιτική, στη διεθνή οικονομία, δυο πυρηνικές δυνάμεις με ενεργά συμφέροντα σε μεγάλη ακτίνα πέραν των συνόρων τους.

Ωστόσο, οι σχέσεις ανάμεσα στις δυο χώρες πέρασαν από πολλά διαφορετικά και δυσάρεστα στάδια ως σήμερα. Το 1949 με την Κίνα ως κομμουνιστική δύναμη πλέον μετά την επικράτηση του Μάο στον κινεζικό εμφύλιο πόλεμο και τις ΗΠΑ να δέχονται ισχυρό σοκ από την εν λόγω εξέλιξη, αποτελεί ένα έτος ορόσημο για την έναρξη μιας περιόδου ιδιαίτερα δύσκολης για τις σχέσεις τους, με πλήρη απουσία διπλωματικών σχέσεων και μέσα σε ένα ιδιαίτερα εχθρικό κλίμα.

Ο πόλεμος της Κορέας κατά τη δεκαετία του 1950 επιδείνωσε ακόμα περισσότερο το αρνητικό περιβάλλον ενώ πολιτικές εκφάνσεις και ρεύματα εντός των ΗΠΑ με κυριότερο αυτό του Μακαρθισμού δεν άφηναν περιθώρια βελτίωσης και προσέγγισης ανάμεσά τους.

Ο πρόεδρος Τρούμαν (Harry S. Truman) επωμίστηκε το βάρος της απώλειας της Κίνας ως συμμάχου των ΗΠΑ ενώ μέσω του Μακαρθισμού η αμερικανική οπτική και αντίληψη έναντι της κομμουνιστικής πλέον Κίνας ήταν εφάμιλλη αυτής της Σοβιετικής Ένωσης αν όχι και χειρότερη.

Τη δεκαετία του 1960 με τις ΗΠΑ εγκλωβισμένες στον πόλεμο του Βιετνάμ ανεβαίνει στην αμερικανική Προεδρία ο Ρίτσαρντ Νίξον με μια σαφώς διαφοροποιημένη στρατηγική εξωτερικής πολιτικής για τις ΗΠΑ και με την εξωτερική πολιτική ως ναυαρχίδα της Προεδρίας του.

Σε αυτό βοήθησε και η προσωπικότητα κλειδί του Χένρι Κίσινγκερ ο οποίος όπως θα παρουσιαστεί και στην παρούσα έρευνα έπαιξε σημαίνοντα ρόλο στην προσέγγιση των ΗΠΑ προς την Κίνα.

Έτσι, μετά από μια μακρά διαδικασία επαφών, δηλώσεων και μυστικών συνομιλιών το ταξίδι του Νίξον στην Κίνα το 1972 επισφραγίζει αυτήν την προσέγγιση και ξεκινάει πλέον μια νέα βάση για τις σχέσεις των δυο χωρών που θα εξεταστεί μέχρι και την Προεδρία Κάρτερ κατά την οποία επιβεβαιώθηκε η νέα εποχή στις σχέσεις τους και εγκαθιδρύθηκαν εκ νέου οι διπλωματικές σχέσεις ανάμεσα σε ΗΠΑ και Κίνα το 1979.

Το πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζει το δυσμενές πλαίσιο των σχέσεων των δυο χωρών από το 1945 ως το 1969 με την έξοδό τους από τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο αρχικά ως συμμάχους, με την αλλαγή της κατάστασης από την απώλεια της Κίνας για τις ΗΠΑ το 1949 από τους συμμάχους της και την μετατροπή της σε εχθρική κομμουνιστική δύναμη, τον πόλεμο της Κορέας και το πέρασμα στη δεκαετία του 1960 με την αναφορά σε μικρά και ίσως απαρατήρητα βήματα προσέγγισης που ακολουθήθηκαν.

Το δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζει την ιστορική αλλαγή στις σχέσεις των δυο χωρών με την Προεδρία Νίξον με τις προσωπικότητες Νίξον και Κίσινγκερ να παίζουν καθοριστικό ρόλο στη συνολική προσέγγιση προς την Κίνα. Στο κεφάλαιο παρουσιάζεται η αμερικανική προσέγγιση βήμα προς βήμα ενώ παρουσιάζεται το πλαίσιο και το περιβάλλον μέσα στο οποίο πραγματοποιήθηκαν τα συγκεκριμένα βήματα, με αναφορά στις εντάσεις ανάμεσα στην Κίνα και τη Σοβιετική Ένωση στα

τέλη της δεκαετίας του 1960 και το ρόλο που αυτές έπαιξαν στην διαμόρφωση των πραγμάτων.

Επιπλέον, γίνεται αναφορά σε ενδιαμέσους διαύλους επικοινωνίας ανάμεσα στις δυο χώρες, στη μυστική διπλωματία του Νίξον και στο μυστικό ταξίδι του Κίσινγκερ στην Κίνα ως κομμάτι αυτής. Το κεφάλαιο ολοκληρώνεται με το ιστορικό ταξίδι του Νίξον στην Κίνα και το διπλωματικό αποτέλεσμα του Shanghai Communiqué του 1972 ανάμεσα στις δυο χώρες το οποίο έθεσε τις βάσεις για τις μελλοντικές συζητήσεις.

Το τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζει την αδύναμη λόγω προηγούμενου πολιτικού σκανδάλου Watergate Προεδρία Φορντ η οποία ωστόσο στο ζήτημα της Κίνας δεν παρέκκλινε της γραμμής που ακολουθήθηκε ωρύτερα από τον προκάτοχό του, Νίξον με αναφορά και στο ταξίδι του προέδρου Φορντ στην Κίνα το 1975.

Το τέταρτο κεφάλαιο ολοκληρώνει την προσέγγιση των ΗΠΑ προς την Κίνα με την περαιτέρω εμβάθυνση αυτής μέσω της Προεδρίας Κάρτερ η οποία με τη συμφωνία του 1979 ανάμεσα σε ΗΠΑ και Κίνα και τη δημιουργία διπλωματικών σχέσεων ανάμεσα στις δυο χώρες ολοκληρώνει μια διπλωματική πορεία και προσπάθεια δέκα ετών από την Προεδρία Νίξον.

Η Προεδρία Κάρτερ ήταν μια Προεδρία, η οποία βρέθηκε ενώπιον μιας ικανοποιητικής βάσης επί της συμφωνίας του 1972 και με γνώμονα αυτήν κινήθηκε στη γραμμή περαιτέρω εμβάθυνσης και προσέγγισης κρίνοντας αναγκαία την υιοθέτηση επίσημης διπλωματικής παρουσίας στις δυο χώρες. Στο κεφάλαιο παρουσιάζεται το Joint Communiqué του 1979 ανάμεσα σε ΗΠΑ και Κίνα ενώ γίνεται αναφορά και στη διευθέτηση του ακανθώδους ζητήματος της Ταϊβάν.

Η εργασία ολοκληρώνεται με τη διεξαγωγή συμπερασμάτων για την συνολική διαδικασία εξομάλυνσης των σχέσεων ανάμεσα στις δυο χώρες .

Κεφάλαιο 1 : Οι σχέσεις ΗΠΑ και Κίνας από το 1945 ως το 1969

Ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος κατά τη λήξη του βρίσκει τις δυο χώρες νικήτριες και συμμάχους στο ίδιο στρατόπεδο με την Κίνα να εντάσσεται στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ το 1945, κατά την ίδρυσή του.¹

Επιπρόσθετα, οι σχέσεις των δυο χωρών ήταν φιλικές με τις ΗΠΑ να θεωρούν την Κίνα πραγματική και σταθερή σύμμαχό τους. Ωστόσο, το 1927 ξεκινάει ο κινεζικός εμφύλιος πόλεμος μεταξύ των δυνάμεων του Κουομιτάνγκ (KMT) το οποίο εκφράζονταν από το κινεζικό εθνικιστικό κόμμα και του κομμουνιστικού κόμματος της Κίνας.

Η οργάνωση του κομμουνιστικού κινήματος είχε αρχίσει να επεκτείνεται και να διαμορφώνεται δυναμικά στην επαρχία της μεγάλης σε έκταση Κίνας με τις δυνάμεις του να αποκτούν ολοένα και μεγαλύτερη ισχύ, το οποίο αρχικά βέβαια δεν είχε θορυβήσει τις ΗΠΑ για τις πιθανότητες επιτυχίας του σε μεγαλύτερο επίπεδο.

Ο πόλεμος, ο οποίος διακόπηκε κατά την διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου και μετά την επίθεση της Ιαπωνίας ολοκληρώνεται στα τέλη της δεκαετίας του 1940 με τη λήξη του κινεζικού εμφυλίου πολέμου το 1949 να βρίσκει το καθεστώς Τσιάνγκ το οποίο υποστηρίχθηκε από τις ΗΠΑ σε πλήρη κατάρρευση με ευρεία και ουσιαστική επικράτηση του Μάο στην ηπειρωτική Κίνα. Το Σεπτέμβριο του ίδιου έτους οι δυνάμεις του Τσιάνγκ αποσύρονται στην Ταϊβάν.²

Η Κίνα επισήμως πλέον περνά υπό κομμουνιστικό έλεγχο οδηγώντας την αμερικανική κοινωνία και πολιτική ηγεσία σε ένα ισχυρό σοκ και με έντονη εσωτερική πολιτική αντιπαράθεση. Το σοκ που δέχονται οι ΗΠΑ από την κομμουνιστική πλέον Κίνα εξηγείται αν μελετήσει κανείς το αίσθημα φιλίας που είχε συνεπάρει τον αμερικανικό λαό για την Κίνα, την εικόνα της Κίνας ως μια πραγματική δημοκρατία, την εικόνα του καθεστώτος Τσιάνγκ. Στην πραγματικότητα όμως, ελάχιστοι στις ΗΠΑ είχαν πραγματική εικόνα για την Κίνα.³

Επιπρόσθετα, η άνοδος της κομμουνιστικής Κίνας συμπίπτει με την πρώτη επιτυχημένη δοκιμή ατομικής έκρηξης από τη Σοβιετική Ένωση.

Οι ΗΠΑ βρίσκονται συνεπώς ενώπιον μιας διττής δυσμενούς κατάστασης, αφενός μιας απειλής στην πρωτοκαθεδρία των ΗΠΑ στις πυρηνικές δυνατότητες και αφετέρου μιας απώλειας ενός σημαντικού συμμάχου ο οποίος πλέον ενισχύει σημαντικά το κομμουνιστικό αντίβαρο της Δύσης έστω και αν οι οικονομικές της δυνατότητες ήταν περιορισμένες κατά την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου και ιδιαίτερα μέχρι και τη δεκαετία του 1960 που ήταν σχετικά οικονομικά απομονωμένη.⁴

Η εν λόγω αρνητική συγκυρία δημιουργεί στις ΗΠΑ ένα αίσθημα ευάλωτης κατάστασης για την αμερικανική ασφάλεια μελλοντικά το οποίο βρίσκει το έρεισμα για πολιτική έκφραση.

¹ Αρχικά ως Δημοκρατία της Κίνας (Republic of China- Taiwan) , έπειτα από το 1971 ως Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας, το οποίο ισχύει ως σήμερα.

² Κινεζική χερσόνησο Φορμόζα.

³ Paul Levine & Harry Papasotiriou, *America since 1945, The American Moment*. σ. 26- 27.

⁴ Χουλιαράς, Α.& Πετρόπουλος, Σ. *Η Κίνα και οι άλλοι, οι σχέσεις της Κίνας με την Ευρώπη και τον κόσμο*, σ. 120-130.

Η ισχυρή κομμουνιστοφοβία σε συνδυασμό με την άνοδο του Μακαρθισμού στις ΗΠΑ δημιούργησε ένα ιδιαίτερα δυσμενές περιβάλλον για την αμερικανική άποψη περί Κίνας με συνεχείς εχθρικές αναφορές εκατέρωθεν.

Ο Μακαρθισμός ο οποίος αναδύθηκε μέσω του Αμερικανού γεροϋσιαστή Τζόζεφ Μακάρθου απέκτησε στοιχεία μιας πολιτικά κατευθυνόμενης διαδικασίας η οποία αφορούσε σε μαζικές καταγγελίες και κατηγορίες προσώπων με την κατηγορία για προδοσία λόγω κομμουνιστικών ιδεών και πρακτικών οι οποίες με την παρουσία τους έβλαπταν την αμερικανική πολιτική και κοινωνία και δυνητικά τα αμερικανικά συμφέροντα. Το πρόβλημα που δημιουργούσαν οι κατηγορίες του Μακαρθισμού ήταν ότι σύμφωνα με αυτές, αφορούσαν πρόσωπα τα οποία ήταν εντός του πολιτικού συστήματος και διαμόρφωναν την εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ.

Κατά την εν λόγω περίοδο ο Πρόεδρος Τρούμαν (Harry S. Truman) είναι αυτός ο οποίος δέχεται την έντονη κριτική για την «απώλεια» της Κίνας από τις ΗΠΑ με το ρεπουμπλικανό γεροϋσιαστή Τζόζεφ Μακάρθου (Joseph McCarthy) να πρωτοστατεί ενάντια στον Τρούμαν μιλώντας πλέον όχι για ατυχείς χειρισμούς της κυβέρνησής του αλλά για καθεστώς προδοσίας με τον ισχυρισμό ότι υπήρχαν μέλη του Κομμουνιστικού Κόμματος τα οποία είχαν διεισδύσει στο αμερικανικό Υπουργείο Εξωτερικών και διαμόρφωναν την αμερικανική εξωτερική πολιτική.⁵

Οι καταγγελίες, οι οποίες ήταν σοβαρές δημιούργησαν ένα ιδιαίτερα τεταμένο πολιτικό κλίμα με ισχυρή πολιτική πόλωση το οποίο είχε σαν παρονομαστή την νέα κομμουνιστική Κίνα πλέον. Το σοκ που υπέστη η αμερικανική πολιτική ηγεσία υποδήλωνε και την λανθασμένη αμερικανική εκτίμηση αρχικά ότι οι κομμουνιστικές δυνάμεις δεν ήταν τόσο ισχυρές ώστε να νικήσουν τον πόλεμο αλλά και την υπερτίμηση των δυνάμεων και της ισχύος της ΚΜΤ. Στο ιδιαίτερα δυσμενές περιβάλλον που διαμορφώθηκε για τις σχέσεις των δυο χωρών έρχεται να προστεθεί ο πόλεμος της Κορέας.

Στις 25 Ιουνίου του 1950 βορειοκορεατικές δυνάμεις εισβάλλουν στην Ν. Κορέα με τις ΗΠΑ να αιφνιδιάζονται δεδομένης της αντίληψης εσωτερικά των ΗΠΑ και συγκεκριμένα της CIA ότι μια αντίστοιχη επίθεση έχει αποσοβηθεί.⁶

Ωστόσο, οι ΗΠΑ δεν μένουν αμέτοχες και εμπλέκονται άμεσα στον πόλεμο. Η Κίνα επισήμως μπαίνει στον πόλεμο το Νοέμβριο του 1950 πραγματοποιώντας ευρείας κλίμακας επίθεση καθώς ο πόλεμος είχε φθάσει στα σύνορά της και επισήμως βρίσκεται απέναντι στις ΗΠΑ.⁷ Η απόφαση της Κίνας εντούτοις, ήταν μια απόφαση που περισσότερο ελήφθη δεδομένης της κλιμάκωσης των επιχειρήσεων στα σύνορά της παρά ως μια απόφαση που αποσκοπούσε στην κλιμάκωση της αντιπαλότητάς της με τις ΗΠΑ καθώς δεν είχε δείξει δείγματα προθυμίας για ευθεία αναμέτρηση με τις ΗΠΑ.⁸

⁵Adam Ferenz, Joseph McCarthy and the Loss of China : A study in fear and panic, University of Michigan, 2014.

⁶ (Cia.gov, 2019) <<https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/2010-05-01.pdf>>

⁷Bruce Riedel, 'Catastrophe On The Yalu: America'S Intelligence Failure In Korea' (Brookings, 2019) <<https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2017/09/13/catastrophe-on-the-yalu-americas-intelligence-failure-in-korea/>>.

⁸Hao Yufan and Zhai Zhihai, 'China's Decision To Enter The Korean War: History Revisted' (2019).

Παρά ταύτα, ο αιματηρός πόλεμος της Κορέας με την κλιμάκωση της έντασης καταδεικνύει πλέον την πιθανότητα ανοιχτής και άμεσης στρατιωτικής αντιπαράθεσης ανάμεσα σε ΗΠΑ και Κίνα καθώς και την πεποίθηση ότι η Κίνα δεν ήταν διατεθειμένη να μείνει εντελώς αμέτοχη στα γεγονότα που λαμβάνουν χώρα στα σύνορά της. Στην πραγματικότητα, ο πόλεμος της Κορέας επρόκειτο για μια ευθεία αναμέτρηση ανάμεσα σε ΗΠΑ, Κίνα και Σοβιετική Ένωση. Το 1953 τερματίστηκε ο πόλεμος με τον 38^ο παράλληλο, χωρίς όμως να έχει υπογραφεί συνθήκη ειρήνης.

Επίσης, η άνοδος της κομμουνιστικής Κίνας βέβαια δημιουργεί και επισήμως ένα επιπλέον ακανθώδες ζήτημα ανάμεσα στις δυο χώρες, αυτό της Ταϊβάν. Η Ταϊβάν επισήμως αναγνωρισμένη από τις ΗΠΑ ως μοναδικός νόμιμος εκπρόσωπος της Κίνας διεθνώς στον ΟΗΕ δημιουργούσε κλίμα ιδιαίτερης έντασης ανάμεσα στις δυο χώρες και δεν διαφαινόταν πιθανή μια άμεση επίλυσή του, τουλάχιστον σε διπλωματικό επίπεδο. Το ζήτημα της Ταϊβάν ήταν ένα ζήτημα πολύπλοκο ως προς την πιθανότητα επίλυσής του καθώς για την Κίνα εκλαμβάνονταν ως ζήτημα εθνικής κυριαρχίας με αμερικανική ανάμειξη.

Οι θέσεις των δυο χωρών ήταν δύσκολο να συγκεραστούν με την Κίνα να επιθυμεί την πλήρη απόσυρση των Αμερικανών από την Ταϊβάν και με την αμερικανική πλευρά να είναι αμετακίνητη σε ότι αφορά την αποκλειστικά ειρηνική επίλυση του ζητήματος και την απαγόρευση χρήσης βίας από την Κίνα ⁹

Έτσι, οι διπλωματικές σχέσεις ανάμεσα στις δύο χώρες ως απόρροια όλων των παραπάνω παραγόντων ήταν ουσιαστικά ανύπαρκτες με την Κίνα να γίνεται αντιληπτή συχνά στο εσωτερικό των ΗΠΑ όχι απλώς ως μια κομμουνιστική ή σοσιαλιστική χώρα σε αντίπαλο στρατόπεδο αλλά ως ένας κομμουνιστικός πόλος δυνητικά ιδιαίτερα επικίνδυνος για την αμερικανική ασφάλεια και τα αμερικανικά συμφέροντα, στην περιοχή της Ασίας και του Ειρηνικού. Τούτο ενισχύονταν βέβαια και από το μέγεθος του πληθυσμού της, μεγαλύτερου από αυτόν της Σοβιετικής Ένωσης αλλά και την μεγάλη πολιτιστική της παράδοση.

Μέσα σε αυτό το περιβάλλον διετέλεσαν Πρόεδροι των ΗΠΑ ο Harry S. Truman, ο Dwight D. Eisenhower, ο John F. Kennedy και ο Lyndon B. Johnson ως την ανάληψη της Προεδρίας από τον Ρίτσαρντ Νίξον και το πέρασμα σε μια νέα εποχή για τις σχέσεις των δυο χωρών.¹⁰

⁹ Executive Board and others, 'The Historic Opening To China: What Hath Nixon Wrought?' (*Harvardnsj.org*, 2019) <<https://harvardnsj.org/2015/09/the-historic-opening-to-china-what-hath-nixon-wrought/>>

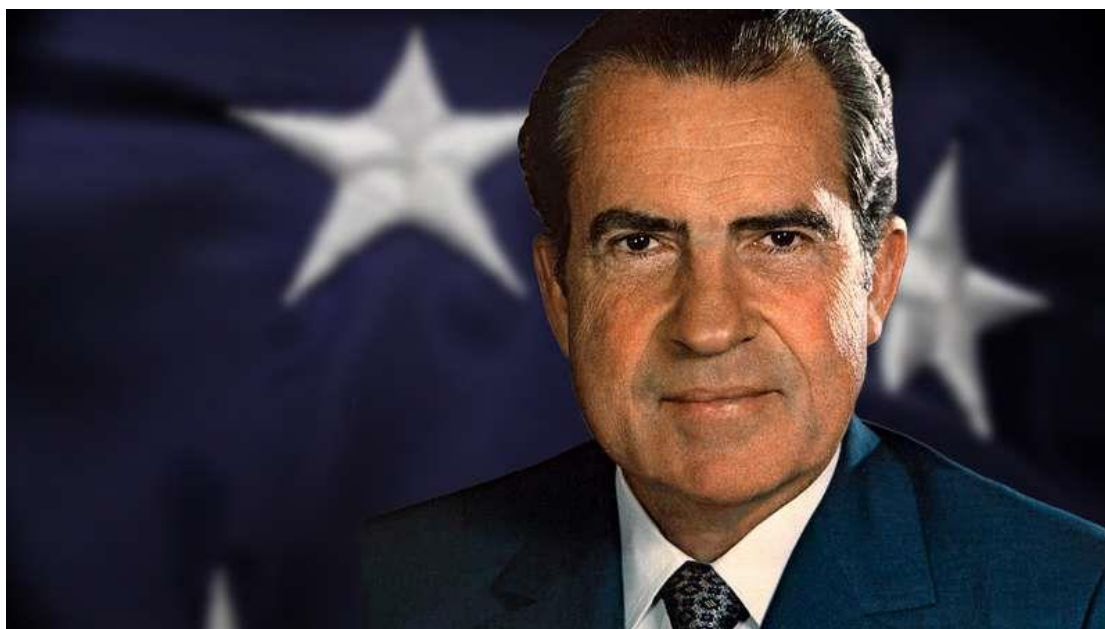
¹⁰ Harry S. Truman (1945-1953), Dwight D. Eisenhower (1953-1961), John F. Kennedy (1961-1963), Lyndon Johnson (1963-1969).

Κεφάλαιο 2: Η Προεδρία Νίξον και η ιστορική προσέγγιση της Κίνας

2.1 Η προσωπικότητα Νίξον

Ο Richard Milhous Nixon, υπήρξε ο 37^{ος} Πρόεδρος των ΗΠΑ προερχόμενος από το αμερικανικό ρεπουμπλικανικό κόμμα και κατόπιν επιτυχούς εκλογικής αναμέτρησης των Προεδρικών εκλογών του 1968 και της νίκης του έναντι του Hubert Humphrey από το δημοκρατικό κόμμα.¹¹

Πριν τη συμμετοχή του στην πολιτική υπηρέτησε στο αμερικανικό πολεμικό ναυτικό με ενεργή συμμετοχή στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Αρκετά πριν ανέβει στο προεδρικό αξίωμα των ΗΠΑ είχε ήδη αποκτήσει γνώση της αμερικανικής πολιτικής καθώς διετέλεσε αντιπρόεδρος των ΗΠΑ κατά την Προεδρία Αϊζενχάουερ ενώ υπήρξε και Γερουσιαστής εκπροσωπώντας την πολιτεία της Καλιφόρνια καθώς και μέλος του Κογκρέσου.

Εικόνα 1 :Ρίτσαρντ Νίξον.

Η προσωπικότητα Νίξον αποτέλεσε μια από τις πιο αμφιλεγόμενες προσωπικότητες Προέδρων των ΗΠΑ δεδομένης τόσο της διαφορετικής εξωτερικής πολιτικής που ακολούθησε σε συγκεκριμένα πεδία και με συγκεκριμένες διαδικασίες που αναλύονται στην παρούσα εργασία όσο και της παραίτησής του έπειτα από το σκάνδαλο Γουότεργκεϊτ (Watergate) . Αποτέλεσε μια προσωπικότητα η οποία σύμφωνα με πολλούς αναλυτές έγινε συνώνυμο του μοναχισμού, της απομόνωσης, των μυστικών κινήσεων και της απόκρυψης.¹²

¹¹ Η εκλογική διαδικασία του 1968 για την Προεδρία των ΗΠΑ πραγματοποιήθηκε στις 5 Νοεμβρίου 1968 με συμμετοχή εκλογικού σώματος στο 60.9%. Ο Πρόεδρος Νίξον στην εν λόγω εκλογές εξασφάλισε 301 ψήφους από το κολλέγιο των εκλεκτόρων και διασφαλίζοντας την πλειοψηφία σε 32 πολιτείες των ΗΠΑ εξελέγη Πρόεδρος των ΗΠΑ.

¹² George C. Herring, *From colony to super power, US foreign relations since 1776*, σ. 761.

Το σκάνδαλο Γουότεργκεϊτ είχε προκαλέσει σοκ στην αμερικανική πολιτική και κοινή γνώμη και ήταν αυτό το οποίο τερμάτισε τη θητεία του. Επιπλέον, οι αποκαλύψεις του Watergate δημιούργησαν ανεπανόρθωτο πλήγμα στην εικόνα του το οποίο δεν μπόρεσε να καλυφθεί από τα σημαντικά γεγονότα της εξωτερικής πολιτικής της κυβέρνησης Νίξον όπως ο τερματισμός του πολέμου του Βιετνάμ και το άνοιγμα προς την Κίνα.

Ποιος ήταν πραγματικά ο Νίξον ;

Η προσωπικότητά του αποτέλεσε μελέτη έρευνας σε Αμερικανικούς ακαδημαϊκούς και επιστημονικούς κύκλους οι οποίοι τον κατέστησαν το 1970 μετά από μια μελέτη περί ρητορικής πολιτικής των Προέδρων από τον Theodore Roosevelt και έπειτα ως τον περισσότερο φιλόδοξο Αμερικανό πρόεδρο μέχρι το 1970 και προσηλωμένο στην επιτυχία. Ο ίδιος ο Κίσινγκερ, με την εμπειρία του από τη συνεργασία τους τον χαρακτήριζε σύμφωνα με τον Robert Dallek ιδιαίτερα μοναχικό και εσωστρεφή.¹³

Σε επίπεδο τομέων πολιτικής, η εξωτερική πολιτική αποτέλεσε σαφώς μια από τις προτεραιότητες της Προεδρίας Νίξον και με σημαντικές διαφορές από τους προκατόχους τους με ένα από τα σημαντικότερα γεγονότα αλλαγής για τα δεδομένα της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής, αυτό της αμερικανικής στάσης έναντι της Κίνας.

Η εν λόγω απόφαση ωστόσο δεν ήταν δυνατό να προκαλέσει μεγάλη έκπληξη στους πολιτικούς κύκλους των κομμάτων στις ΗΠΑ καθώς πριν την άνοδό του στην Προεδρία της χώρας με αρκετές δηλώσεις του, σε πολλές περιπτώσεις στα αμερικανικά ΜΜΕ μέσω άρθρων, είχε εκφράσει τις θέσεις του για την αμερικανική εξωτερική πολιτική και ιδιαίτερα την άποψή του για τις σχέσεις των ΗΠΑ με τη Σοβιετική Ένωση και την Κίνα. Για τον ίδιο η αμερικανική αντίληψη για τον εξωτερικό κόσμο έπρεπε να αλλάξει.

Έτσι, το άνοιγμα των ΗΠΑ προς την Κίνα από την κυβέρνησή του, έπειτα από δεκαετίες εχθρικού κλίματος ανάμεσα στις δυο χώρες αποτέλεσε τολμηρό και επαναστατικό βήμα στην αμερικανική εξωτερική πολιτική ενταγμένο στους βασικούς άξονες της εξωτερικής πολιτικής της Προεδρίας Νίξον, ήτοι την αντίληψη της διεθνούς πολιτικής με όρους ισορροπίας δυνάμεων πλέον και *realpolitik*.

Πέραν της φύσης και των βασικών αξόνων της εξωτερικής πολιτικής της Προεδρίας Νίξον όμως, οι διαδικασίες διαμόρφωσής της και η μυστική διπλωματία της ήταν στοιχεία που έδωσαν το δικό τους στίγμα στην προσωπικότητά του.

Η έννοια της μυστικότητας και της μοναχικότητας στη διαμόρφωση πολιτικών έγιναν άμεσα συνυφασμένες με την προσωπικότητα Νίξον ενώ η μυστικότητα της εξωτερικής πολιτικής και των διαδικασιών εφαρμογής της εκφράστηκε σαφώς με το μυστικό ταξίδι του Κίσινγκερ στην Κίνα πριν τη δική του επίσκεψη στο Πεκίνο το 1971 αλλά και με την τοποθέτηση συγκεκριμένων προσώπων και σε συγκεκριμένες θέσεις στην εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ.

¹³ Robert Dallek, *Nixon and Kissinger partners in power*, σ. 91.

2.2 Τα βασικά χαρακτηριστικά της εξωτερικής πολιτικής του Νίξον

Η Προεδρία Νίξον βρίσκεται τις ΗΠΑ σε βαθιά εμπλοκή και αδιέξοδο στο Βιετνάμ, αλλά και σε μια κατάσταση με ανταγωνιστικές πλέον οικονομίες διεθνώς όπως τη Δυτική Γερμανία και την Ιαπωνία. Επιπλέον, η Σοβιετική Ένωση έχει καταφέρει να εξασφαλίσει για πρώτη φορά στην ιστορία της στρατηγική ισότητα με τις ΗΠΑ σχετικά με τους πυρηνικούς εξοπλισμούς.

Το περιβάλλον και οι συγκυρίες που έχουν διαμορφωθεί, βρίσκουν την Προεδρία Νίξον ενώπιον μιας σειράς προκλήσεων οι οποίες απαιτούσαν προσεκτικούς χειρισμούς τόσο για την επιτυχία εκτός των ΗΠΑ όσο και για την αποδοχή στο εσωτερικό πολιτικό σύστημα της χώρας.

Ωστόσο, το ιδιαίτερο περιβάλλον και οι συγκυρίες του 1968 δεν οδηγούν την εξωτερική πολιτική της Προεδρίας Νίξον σε αδράνεια και σε μια διαιώνιση και συνέχιση της υπάρχουσας κατάστασης με αποφυγή του ρίσκου των αλλαγών αλλά στην υιοθέτηση μιας στροφής και νέας προσέγγισης στην αμερικανική εξωτερική πολιτική η οποία θα άλλαζε τα δεδομένα στις διεθνείς σχέσεις των ΗΠΑ και θα συνεχίζονταν και από τους Πρόεδρους που ακολούθησαν.

Η Αμερικανική στροφή στην εξωτερική πολιτική θα ήταν μια διαφορετική αντίληψη για το ρόλο των ΗΠΑ διεθνώς, μέσα σε ένα διαφοροποιημένο διεθνές σύστημα και με κεντρικό σημείο την ισορροπία δυνάμεων σε αυτό.

Έτσι, ο Νίξον με γνώμονα την *realpolitik* και την ισορροπία δυνάμεων στα καίρια ζητήματα της διεθνούς πολιτικής απομακρύνεται από μια ακραιφνή ιδεολογικοποιημένη στρατηγική ανάσχεσης του κομμουνισμού και προχωρά σε μια διαφορετική πλέον προσέγγιση των διεθνών σχέσεων από τις ΗΠΑ σύμφωνα με την οποία οι μεγάλες δυνάμεις της εποχής (ΗΠΑ, Σοβιετική Ένωση, Κίνα, Ευρώπη, Ιαπωνία) θα εξισορροπούν η μια την άλλη με στόχο έναν ασφαλέστερο κόσμο με τις ΗΠΑ φυσικά ισχυρές μέσα σε αυτόν.

Ενδεικτικά, η δήλωσή του σε συνέντευξη του περιοδικού *TIME*, στις 3 Ιανουαρίου 1972 *περί ύπαρξης ενός ασφαλέστερου και καλύτερου κόσμου όταν έχουμε μια ισχυρή και υγιή Αμερική, Ευρώπη, Σοβιετική Ένωση, Κίνα, Ιαπωνία, έτσι ώστε η μια να αντισταθμίζει την άλλη σε μια εύρυθμη ισορροπία.*¹⁴ Η εύρυθμη ισορροπία προφανώς απαιτούσε μια παραίτηση από τις ιδεολογικές σταυροφορίες και τις ακραιφνείς ιδεολογικοποιημένες επιθετικές πολιτικές από τη μεριά της αμερικανικής πολιτικής και μια αντίληψη με όρους ισορροπίας δυνάμεων.

Έτσι, τα βασικά στοιχεία της εξωτερικής πολιτικής που θα ακολουθούσε ο Νίξον αποτυπώθηκαν χαρακτηριστικά μέσα από το δόγμα Νίξον το 1969. Το δόγμα Νίξον αποτέλεσε την αποτύπωση της εξωτερικής πολιτικής που θα ακολουθούσε η Προεδρία Νίξον τα επόμενα χρόνια και την αλλαγή στρατηγικής που θα ακολουθούσαν οι ΗΠΑ σε επιμέρους πεδία εξωτερικής πολιτικής τους.

¹⁴ Henry Kissinger, *Διπλωματία*. σ. 786.

Στις 25 Ιουλίου 1969, κατά τη διάρκεια ομιλίας σε δημοσιογράφους στη νήσο Guam, στον Ειρηνικό Ωκεανό ο Νίξον παρουσίασε τις επιδιωκόμενες θέσεις των ΗΠΑ κατά το επόμενο διάστημα, το οποίο αποτέλεσε και το δόγμα Νίξον.¹⁵

Τα βασικά στοιχεία του δόγματος Νίξον ήταν η απεμπλοκή των ΗΠΑ από τον πόλεμο του Βιετνάμ και η εγκαθίδρυση μιας νέας συνολικής στρατηγικής των ΗΠΑ στην Ασία και στους συμμάχους της σε όλο τον κόσμο σχετικά με την μελλοντική εμπλοκή των ΗΠΑ σε ζητήματα ασφαλείας άλλων χωρών, μια εν τοις πράγμασι ουσιαστική αναθεώρηση του ρόλου και παρέμβασης των ΗΠΑ διεθνώς.

Ήταν μια επανεξέταση και αναθεώρηση σχετικά με το πότε θα πρέπει να επεμβαίνουν διεθνώς οι ΗΠΑ και σε ποιο βαθμό καθώς και πως θα γίνεται πλέον αντιληπτό από αυτές το σύστημα των διεθνών σχέσεων και της διεθνούς πολιτικής.

Το δόγμα Νίξον μπορεί να αναλυθεί σε δυο σκέλη :

- Πρώτον, τη βιετναμοποίηση του πολέμου του Βιετνάμ, στον οποίο είχαν βρεθεί σε αδιέξοδο πλέον οι ΗΠΑ το οποίο συνεπάγεται τη σταδιακή στρατιωτική απεμπλοκή των ΗΠΑ από το Βιετνάμ και από την ηπειρωτική Ασία γενικά με έμφαση στην ανάληψη ενεργούς στρατιωτικής δράσης από τους αμερικανικούς συμμάχους στην Ασία με τα δικά τους μέσα όταν αυτοί θίγονται και απειλούνται και με τις ΗΠΑ να προσφέρουν πυρηνική ασπίδα προστασίας σε απειλούμενους συμμάχους με ενεργή αμερικανική συμμετοχή μόνο σε περίπτωση άμεσης ή έμμεσης απειλής αμερικανικών συμφερόντων.

Τούτο, σύμφωνα με τον Νίξον δεν θα σήμαινε ότι οι ΗΠΑ δεν θα τηρούσαν τις δεσμεύσεις και συμφωνίες τους απέναντι στους συμμάχους τους, το οποίο αποδεικνύονταν και μέσα από την πυρηνική ομπρέλα των ΗΠΑ ούτε ότι οι ΗΠΑ θα παραιτούταν από τα γεωπολιτικά τους συμφέροντα. Ωστόσο, η νέα στρατηγική των ΗΠΑ σήμαινε ότι οι σύμμαχοι θα πρέπει να βασίζονται στις δικές τους δυνάμεις για την ασφάλειά τους και ότι η ΗΠΑ θα επεμβαίνουν μόνο όταν κρίνεται σκόπιμο και αναγκαίο.

Με αυτόν τον τρόπο οι ΗΠΑ θα επεμβαίνουν πιο προσεκτικά εξωτερικά και όχι με γνώμονα μια ακραιφνή αντικομμουνιστική σταυροφορία.

- Δεύτερον, την αποφυγή μελλοντικών καταστάσεων και πολέμων σαν αυτόν του Βιετνάμ, τη διαμόρφωση μιας αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής με όρους *realpolitik* και την ενίσχυση της πολιτικής της εξομάλυνσης των σχέσεων με τη Σοβιετική Ένωση (πολιτικής της *détente*) σε συνδυασμό με την προσέγγιση στην Κίνα. Η πολιτική της *détente* εκφράστηκε και σε σημαντικό βαθμό με την πραγματοποίηση έντονων διαπραγματεύσεων με τη Σοβιετική Ένωση οι οποίες κατέληξαν στη Συμφωνία Περιορισμού των Στρατηγικών Όπλων, SALT I (Strategic Arms Limitations Treaty) ανάμεσα σε ΗΠΑ και Σοβιετική Ένωση το 1972.¹⁶

Το δόγμα Νίξον εκφράστηκε σε συνθήκες επανεξέτασης της διεθνούς πολιτικής των ΗΠΑ και σε μια κατάσταση εμπλοκής σε έναν μακρύ και επίπονο πόλεμο ο οποίος ήταν πλέον φανερό ότι είχε αρχίσει να ενοχλεί την αμερικανική κοινωνία.

¹⁵ 'Foreign Relations Of The United States, 1969–1976, Volume I, Foundations Of Foreign Policy, 1969–1972 - Office Of The Historian' (*History.state.gov*, 2019)

<<https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76v01/d29>.>

¹⁶ Οι συνομιλίες ανάμεσα στις δυο χώρες είχαν ξεκινήσει το 1969.

Ο πόλεμος του Βιετνάμ είχε αρχίσει να φαίνεται σαν μια μάταιη απόφαση εξωτερικής πολιτικής η οποία έπρεπε πλέον να τερματιστεί.

Επιπλέον, η αποφασιστικότητα της Προεδρίας Νίξον για μια νέα εξωτερική αμερικανική πολιτική ήταν έκδηλη από την αρχή της θητείας της μέσα από την αναγκαιότητα της πολιτικής της ύφεσης και της τριγωνικής διπλωματίας που εκφράστηκαν. Έτσι, χαρακτηριστικό γνώρισμα και σκοπός παράλληλα της εξωτερικής πολιτικής των Νίξον – Κίσινγκερ ήταν η έννοια της τριγωνικής διπλωματίας.

Η τριγωνική διπλωματία του Νίξον, ως βασικός άξονας της εξωτερικής πολιτικής Νίξον– Κίσινγκερ και ενταγμένη σε ένα πλαίσιο ισορροπίας δυνάμεων συνίστατο στην χρησιμοποίηση και εκμετάλλευση των θετικών σχέσεων με μια χώρα η οποία θα επέτρεπε την εκμείωση θετικών αποτελεσμάτων και παραχωρήσεων από την άλλη, στην δεδομένη περίπτωση ανάμεσα σε ΗΠΑ – Κίνα – Σοβιετική Ένωση.

Σημείο κλειδί στην αποτελεσματική έκβαση της τριγωνικής διπλωματίας του Νίξον ήταν εμφανώς η ένταση στις σχέσεις ανάμεσα σε Σοβιετική Ένωση και την Κίνα αλλά και η διαφαινόμενη άνοδος της Κίνας σε μια υπολογίσιμη μελλοντικά δύναμη.

Επομένως, το ενδεχόμενο μιας εξομάλυνσης των σχέσεων ανάμεσα σε ΗΠΑ και Κίνα θα μπορούσε να λειτουργήσει σαν αντίβαρο απέναντι στη Σοβιετική Ένωση και θα μπορούσε να επιτρέψει την απόσπαση σημαντικών πλεονεκτημάτων έναντι αυτής.

Η πολιτική της εξομάλυνσης των σχέσεων με τη Σοβιετική Ένωση θα επέτρεπε τις ΗΠΑ να ξεφύγουν από μια μονοδιάστατη αντίληψη της διεθνούς πολιτικής και της Σοβιετικής Ένωσης.

Ωστόσο, η πολιτική της détente σε μια ρεαλιστική βάση, δεν σήμαινε ότι δεν θα υπήρχαν πλέον ανταγωνιστικά στοιχεία ανάμεσα στις δυο υπερδυνάμεις. Τουναντίον, σε αντίθεση με τα γεγονότα του Βερολίνου (1958 και 1961) αλλά και της Κούβας (1962) η εξομάλυνση των σχέσεων σήμαινε τον περιορισμό του ανταγωνισμού τους, τόσο ώστε να μην είναι ικανός να δημιουργήσει μια κλιμάκωση της έντασης που θα οδηγούσε σε έναν τρίτο Παγκόσμιο πόλεμο. Ούτως ή άλλως για τον Νίξον και τον Κίσινγκερ η Σοβιετική Ένωση ήταν μια ανταγωνιστική δύναμη με την οποία θα μπορούσαν να τεθούν από κοινού ρεαλιστικά όρια στον ανταγωνισμό τους.¹⁷

¹⁷ Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, *Η Αμερικανική Πολιτική από τον Φράνκλιν Ρούζβελτ στον Ντόναλντ Τράμπ*, σ. .352.

2.3 Το περιβάλλον διαμόρφωσης της προσέγγισης ΗΠΑ - Κίνας και οι εντάσεις ανάμεσα σε Κίνα και Σοβιετική Ένωση

Το περιβάλλον διαμόρφωσης της προσέγγισης ανάμεσα σε ΗΠΑ και Κίνα ήταν κάθε άλλο παρά ευνοϊκό. Οι δυο χώρες είχαν διακόψει πλήρως τις διπλωματικές σχέσεις μετά το πέρασμα της Κίνας σε κομμουνιστικό καθεστώς το 1949 και την επικράτηση του Μάο ενώ το περιβάλλον για σταδιακή αλλαγή, ιδιαίτερα τη δεκαετία του 1950 φαινόταν εξαιρετικά μακρινό.

Ο Μακαρθισμός που αναφέρθηκε στο πρώτο κεφάλαιο σε συνδυασμό με τις συνεχείς εχθρικές δηλώσεις εκατέρωθεν δεν ευνοούσαν καθόλου την προσέγγιση.

Ωστόσο, κατά τα τέλη της δεκαετίας 60 αρχίζει να διαφαίνεται μέσω δηλώσεων που σε πολλές περιπτώσεις δεν έλαβαν ιδιαίτερης προσοχής μια μικρή και σταδιακή αλλαγή του κλίματος ή τουλάχιστον μια μικρή δημιουργία βάσεων για κάτι τέτοιο στο μέλλον. Κάποιες από αυτές τις σημαντικότερες στιγμές ήταν οι δηλώσεις του Μάο στον Αμερικανό δημοσιογράφο Έντγκαρ Σνόου (Edgar Snow) αλλά και οι δηλώσεις Νίξον σε αμερικανικά ΜΜΕ και μέσω άρθρων του ίδιου πριν την εκλογή του στην Αμερικανική Προεδρία.

Σε αυτό το κλίμα συνετέλεσαν οι ιδιαίτερα τεταμένες σχέσεις ανάμεσα σε Σοβιετική Ένωση και Κίνα οι οποίες άλλαξαν δραματικά από την εγκαρδιότητα των πρώτων χρόνων μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Κατά τη δεκαετία του 1960 η σχέση ανάμεσα στην Κίνα και τη Σοβιετική Ένωση είχε περάσει σε ένα εντελώς διαφορετικό επίπεδο, το οποίο δεν θύμιζε σε τίποτα την δεκαετία του 1950. Οι αντιπαλότητες ανάμεσα στις δυο χώρες ήταν έντονες και συχνά με διαφορετικό υπόβαθρο καθώς διαμορφώθηκαν σταδιακά οι εξής διαφορές :

- Οι ιδεολογικές διαφορές ανάμεσα στις δυο κομμουνιστικές δυνάμεις. Αν και κομμουνιστικά καθεστώτα και τα δυο η Κίνα από τη δεκαετία του 1960 άρχισε να κατηγορεί ευθέως τη Μόσχα για ρεβιζιονισμό και απόκλιση από τις βασικές κομμουνιστικές αρχές του Μαρξισμού και Λενινισμού με σαφή αναφορά σε αναθεωρητικές κινήσεις και επεκτατικές πολιτικές της Σοβιετικής Ένωσης προς τρίτες χώρες ιδιαίτερα στην περιοχή της Ασίας και της Ευρώπης.

Η Κίνα ήδη από τις αρχές του 1966 βρισκόταν ενώπιον της πρωτοφανούς πολιτιστικής επανάστασης (Μεγάλη Προλεταριακή Πολιτιστική Επανάσταση) κατά την οποία ο Μάο θεωρούσε ότι η Κίνα απειλούταν εσωτερικά από ρεβιζιονιστικές τάσεις, ένας δρόμος στον οποίο είχε ήδη μπει η Σοβιετική Ένωση με τις επεκτατικές πολιτικές της.¹⁸

Σύμφωνα με την νέα επικρατούσα κινεζική άποψη της δεκαετίας του 1960 η Σοβιετική Ένωση είχε υιοθετήσει επεκτατικές και εχθρικές πολιτικές απέναντι σε τρίτες χώρες τόσο στα σύνορά της όσο και σε άλλες γεωγραφικές περιοχές

¹⁸Η Πολιτιστική Επανάσταση Στην Κίνα, ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΓΙΟΥΕ ΓΟΥ* | Kathimerini' (Kathimerini.gr, 2019) <<https://www.kathimerini.gr/896045/article/epikairothta/kosmos/h-politistikh-epanastash-sthn-kina>>

ενώ η Κίνα εξέφραζε τη δυσαρέσκειά της για τη σοβιετική ανάμειξη σε εσωτερικές υποθέσεις τρίτων κρατών.¹⁹

Τούτο ήταν αντίθετο με την ιδεολογία και το συμβολισμό του κομμουνιστικού ιδεώδους. Επιπρόσθετα, ο ρεβιζιονισμός της Μόσχας βρισκόταν γεωγραφικά σε περιοχές που βρίσκονταν όχι μακριά από τα κινεζικά σύνορα.

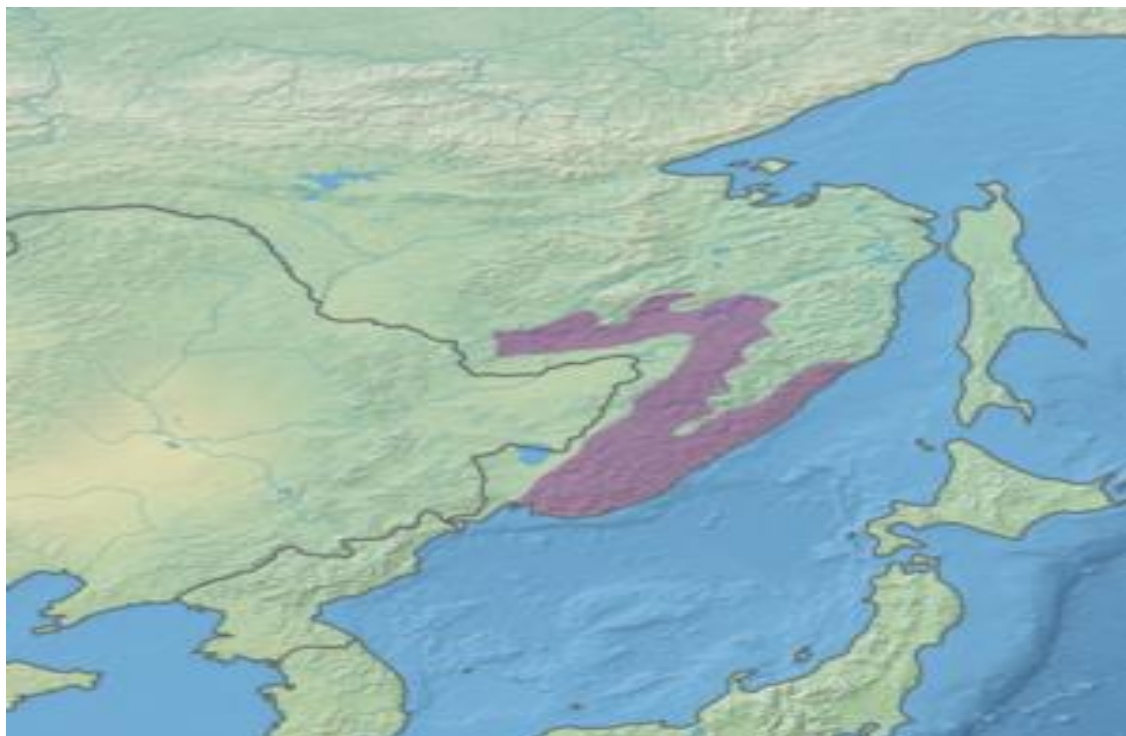
- Οι γεωπολιτικές, συνοριακές και εδαφικές διαφορές με τα συμβολικά γεγονότα των εντάσεων στον ποταμό Ουσούρι (Ussuri river) όπου το καλοκαίρι του 1969 και μετά από συνεχείς έντονες πολιτικές δηλώσεις ανάμεσα στις δυο χώρες πραγματοποιήθηκαν ευρείας κλίμακας εντάσεις στα κινεζοσοβιετικά σύνορα με τη σοβιετική συγκέντρωση δυνάμεων να ανέρχεται στο ένα εκατομμύριο άνδρες, αριθμός που ήταν πολύ μεγαλύτερος από τις στρατιωτικές δυνάμεις της Σοβιετικής Ένωσης σε άλλες γεωγραφικές περιοχές των συνόρων της.

Τα γεγονότα στον ποταμό Ουσούρι ήταν το αποτέλεσμα συνεχών μικρότερων εντάσεων των προηγούμενων ετών στα σύνορα Κίνας-Σοβιετικής Ένωσης κατά μήκος των σοβιετικών συνόρων κάτω από τη Σιβηρία.

Επίσης μια σειρά από πολιτικές αποφάσεις και κινήσεις της σοβιετικής εξωτερικής πολιτικής είχαν εξοργίσει την κινεζική πλευρά με χαρακτηριστικό παράδειγμα τη σοβιετική υποστήριξη στην Ινδία το 1962 πριν τη σύγκρουση Κίνας –Ινδίας, ζήτημα το οποίο είχε εκλάβει η κινεζική πλευρά ως εχθρική κίνηση. Η Σοβιετική Ένωση ωστόσο αργότερα πρόδωσε την Ινδία δίνοντας μυστική συγκατάνευση στην Κίνα. Η συνοριακή σύγκρουση του 1962 αν και σύντομη παραλίγο να εμπλέξει τις ΗΠΑ σε αυτήν ενώ στις 21 Νοεμβρίου του 1962 η Κίνα ανακοίνωσε μονομερώς τον τερματισμό των εχθροπραξιών.²⁰

¹⁹ ΕΣΣΔ Και Κίνα Στα Πρόθυρα Πολέμου, ΔΙΟΝΥΣΗΣ ΧΟΥΡΧΟΥΛΗΣ* | Kathimerini' (Kathimerini.gr, 2019) <<https://www.kathimerini.gr/948078/article/epikairothta/kosmos/essd-kai-kina-sta-prodyra-polemoy>>

²⁰ Ο Σινοϊνδικός Πόλεμος Του 1962, ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΙΟΥ* | Kathimerini' (Kathimerini.gr, 2019) <<https://www.kathimerini.gr/848546/article/epikairothta/kosmos/o-sinoindikos-polemos-toy-1962>>

Εικόνα 2 : Ο ποταμός Ουσούρι ανάμεσα σε Σοβιετική Ένωση και Κίνα

Οι εχθροπραξίες του ποταμού Ουσούρι αποτέλεσαν κομβικό σημείο για την εξέλιξη της προσέγγισης των ΗΠΑ προς την Κίνα και μιας πρώτης τάξεως ευκαιρία για να περάσουν οι ΗΠΑ σε ένα πιο ουσιαστικό βήμα να πλησιάσουν την Κίνα, παίρνοντας θέση στο ζήτημα.

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, Νίξον και Κίσινγκερ προχώρησαν στην εκτίμηση της μέχρι στιγμής κατάστασης για τις επόμενες κινήσεις τους, μια εκτίμηση στην οποία βέβαια ρόλο κλειδί έπαιξε ο σύμβουλος τότε της Εξωτερικής Ασφάλειας των ΗΠΑ και μετέπειτα Υπουργός Εξωτερικών Χένρι Κίσινγκερ (Henry Kissinger).

2.4 Η προσωπικότητα Κίσινγκερ

Η προσωπικότητα του Κίσινγκερ έδωσε το δικό της στίγμα στην εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ και ιδιαίτερα κατά την περίπτωση του αμερικανικού ανοίγματος προς την Κίνα. Γεννημένος το 1923 στη Γερμανία και με ιδιότητες όπως αυτή του διπλωμάτη, του συμβούλου, του ακαδημαϊκού – πολιτικού επιστήμονα και του συγγραφέα αποτέλεσε μια από τις πιο προβεβλημένες και προεξέχουσες προσωπικότητες της αμερικανικής διπλωματίας.

Εικόνα 3 : Χένρι Κίσινγκερ.

Ο Χένρι Κίσινγκερ με το ρόλο και την παρουσία του τόσο μέσα στο NSC ως σύμβουλος από το 1969 ως το 1975 όσο και σαν 56^{ος} Υπουργός Εξωτερικών των ΗΠΑ από το 1973 ως το 1977 ήταν ο βασικός διαμορφωτής της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής κατά από την Προεδρία του Νίξον ως και την Προεδρία Φορντ ενώ ήταν ο βασικός ενορχηστρωτής της αμερικανικής προσέγγισης στην Κίνα πολύ πριν το ταξίδι του Νίξον στην Κίνα.

Η προσωπικότητα Κίσινγκερ έγινε συνώνυμη της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής κατά το μεγαλύτερο μέρος της δεκαετίας του 1970 ενώ οι θέσεις και η αντίληψή του για την εξωτερική πολιτική που θα έπρεπε να ακολουθήσουν οι ΗΠΑ ήταν αυτές που καθόρισαν τις κινήσεις στις Προεδρίες Νίξον και Φορντ ενώ σε σημαντικό βαθμό επηρέασαν και την αντίληψη περί διεθνούς πολιτικής και διεθνούς τάξης από τους μεταγενέστερους Αμερικανούς προέδρους.

Μια προσωπικότητα το ίδιο φιλόδοξη με τον Νίξον, παρουσίαζε με μεθοδικό τρόπο τα σχέδιά του για τις επιδιωκόμενες κινήσεις της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ μετά από μια προσεκτική μελέτη και εκτίμηση της κατάστασης του διεθνούς συστήματος και σε ρεαλιστική βάση.

Εντούτοις, αυτό που προκαλεί έκπληξη είναι ότι παρά το γεγονός ότι ήταν αναντίρρητα ο καθοδηγητής της αμερικανικής διπλωματίας στην πραγματικότητα ο Κίσινγκερ έγινε υπουργός εξωτερικών το Σεπτέμβριο του 1973, κάτι που σύμφωνα με

τον Robert Dallek έκανε ο Νίξον όχι μόνο για την επιβράβευση των ικανοτήτων στο NSC αλλά και για να περιορίσει τις απώλειες και το ρήγμα στην εικόνα του από το σκάνδαλο Watergate.²¹ Στη διαδικασία της προετοιμασίας για το αμερικανικό άνοιγμα προς την Κίνα και το ταξίδι του Νίξον ο Κίσινγκερ έπαιξε ρόλο κλειδί πραγματοποιώντας μυστικό ταξίδι στην Κίνα υπό τις οδηγίες του Αμερικανού προέδρου για την προετοιμασία της διαμόρφωσης της κατάστασης. Το ταξίδι πήρε την ονομασία POLO 1 και πραγματοποιήθηκε τον Ιούλιο του 1971 με πολύ ενθαρρυντικά αποτελέσματα για τις επιδιώξεις Νίξον.

Ο ίδιος ο Κίσινγκερ περιγράφει με παραστατικό τρόπο το μυστικό ταξίδι του στην Κίνα το οποίο ήταν σε πλήρη μυστικότητα με ενδιάμεσους σταθμούς πριν το Πεκίνο, τη Σαϊγκόν, τη Μπανγκόκ, το Νέο Δελχί και το Ραγουαπίλντι ενώ στην αμερικανική αποστολή συνοδεία του Κίσινγκερ συμμετείχαν Αμερικανοί αξιωματούχοι όπως ο Winston Lord, ο John Holdridge, ο Dick Smyser και οι σύμβουλοι μυστικών υπηρεσιών Jack Ready και Gary McLeod. Το ταξίδι ήταν ιδιαίτερα κουραστικό με τις ενδιάμεσες στάσεις να αποσκοπούν στη διασφάλιση της μυστικότητας της αμερικανικής αποστολής από τα ΜΜΕ των ΗΠΑ.

Προς έκπληξη του Κίσινγκερ, η άφιξη της αμερικανικής αποστολής βρέθηκε απέναντι σε μια κινεζική υποδοχή η οποία δεν ήταν παρόμοια αυτής της Σοβιετικής Ένωσης και άλλων κομμουνιστικών και σοσιαλιστικών κρατών καθώς απουσίαζε η ψυχρή γραφειοκρατική οργάνωση της υποδοχής και διεξαγωγής των συνομιλιών με την αποστολή της ξένης αντιπροσωπείας ενώ απουσίαζε παράλληλα η πίεση και το τεταμένο κλίμα.

Η αμερικανική αποστολή βρέθηκε περισσότερο ενόπιον μιας παραδοσιακής κινεζικής ατμόσφαιρας με πολιτιστικό χρώμα και με διαδικασίες που είχαν χαρακτηριστικά επισκέψεων στο Δυτικό Κόσμο. Μετά από κάποια αναμονή ο Κίσινγκερ συναντάται με τον κινέζο Vice Premier Zhou Enlai τον οποίο χαρακτηρίζει ιδιαίτερα ευφυή, χαρισματικό και με ικανότητες αντίληψης της ανθρώπινης ψυχολογίας και συμπεριφοράς.²²

Οι συζητήσεις έγιναν σε ιδιαίτερα καλό κλίμα και δημιουργώντας κατάλληλες προϋποθέσεις για περαιτέρω προσέγγιση και συνομιλίες. Επιπλέον, πέρα από την προσήλωση στη διαμόρφωση θετικού κλίματος συζήτησης ανάμεσα στις δυο χώρες ο Κίσινγκερ ήθελε να περάσει το μήνυμα στον Zhou Enlai ότι η προσέγγιση των ΗΠΑ προς την Κίνα και το άνοιγμα των συζητήσεων δεν έχει ως σκοπό τη διαμόρφωση μιας συμμαχίας ενάντια στη Σοβιετική Ένωση αλλά κάτι επωφελές και για την Κίνα και τις ΗΠΑ για να λάβει τη συγκαταβατική απάντηση του Μάο και ότι και ο ίδιος αυτό που επιθυμεί είναι η εκτόνωση των εντάσεων ανάμεσα στις δυο χώρες και η διαμόρφωση θετικού κλίματος συνεργασίας.²³

Ιδιαίτερα ευχαριστημένος για την επιτυχία της μυστικής διπλωματικής αποστολής στην Κίνα ο Νίξον ενημερώνεται στις ΗΠΑ για την επιτυχία με τον κωδικό ονομασίας "Eureka".²⁴

²¹ Robert Dallek, ό.π., σ. 330.

²² Henry Kissinger, *On China*. σ. 241.

²³ Robert Dallek, ό.π., σ. 331.

²⁴ (Cia.gov, 2019) <<https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/LOC-HAK-260-3-56-8.pdf>>

Το eureka ήταν το μήνυμα προς τον Νίξον ότι ο κύβος ερρίφθη και ότι έχουν δημιουργηθεί πλέον οι προϋποθέσεις για μελλοντικές συζητήσεις ανάμεσα στις δυο χώρες. Αποτέλεσε το μήνυμα το οποίο περίμενε ο Νίξον ώστε να προετοιμάσει το έδαφος των επίσημων συνομιλιών αργότερα και φυσικά το μήνυμα ότι θα μπορούσε πλέον να αρχίσει να σκέφτεται πως θα παρουσιαστεί αυτό επίσημως μελλοντικά στην αμερικανική κοινωνία.

Εικόνα 4 : Συνάντηση Κίσινγκερ με Zhou Enlai.

2.5 Η ιστορική προσέγγιση και το ταξίδι του Νίξον στην Κίνα

Το άνοιγμα του Νίξον προς την Κίνα ήταν μια διαδικασία που διήρκησε περίπου τέσσερα χρόνια από την εκλογή του στην Προεδρία των ΗΠΑ ως το ιστορικό του ταξίδι στο Πεκίνο το Φεβρουάριο του 1972. Την ίδια στιγμή, στο λειτουργικό και διαδικαστικό επίπεδο όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως η εξωτερική πολιτική του Νίξον χαρακτηρίστηκε από εσωστρέφεια και μυστικότητα, μια εξωτερική πολιτική την οποία ο Νίξον ήταν αποφασισμένος να την κάνει το επίκεντρο της προεδρίας του.

Έτσι, για να καρποφορήσει ο σχεδιασμός του, επιδίωξε τη μετατόπιση του κέντρου βάρους της λήψης αποφάσεων από το Υπουργείο Εξωτερικών των ΗΠΑ στον Λευκό Οίκο με στόχο τον απόλυτο έλεγχο της εξωτερικής πολιτικής.

Προς αυτήν την κατεύθυνση ήταν και η τοποθέτηση του Ουίλιαμ Ρότζερς (William P. Rogers), πρώην Υπουργός Δικαιοσύνης του Προέδρου Αϊζενχάουερ στο τιμόνι του Υπουργείου Εξωτερικών των ΗΠΑ. Η τοποθέτηση αυτή δεν ήταν καθόλου τυχαία από τον Νίξον σύμφωνα με τον Κίσινγκερ καθώς ο Ρότζερς δεν είχε ιδιαίτερες γνώσεις σχετικά με την εξωτερική πολιτική και έτσι δεν θα μπορούσε να χαράξει ανεξάρτητη εξωτερική πολιτική από τον Λευκό Οίκο επιτρέποντας στον Νίξον να προχωρήσει απρόσκοπτα στην εφαρμογή της εξωτερικής πολιτικής που επιθυμούσε. Ο Ρότζερς θα ήταν απλά διεκπεραιωτής των αποφάσεων του Νίξον. Άλλωστε οι τοποθετήσεις προσώπων σε κέντρα αποφάσεων ήταν καλά μελετημένες από τον Νίξον.²⁵

Το πρόσωπο που επισκίασε τον 55^ο Υπουργό Εξωτερικών των ΗΠΑ Ρότζερς βέβαια δεν ήταν άλλο από τον Χένρι Κίσινγκερ με τις ιδιαίτερες ικανότητές του και την αντίληψή του για την ισορροπία δυνάμεων στο διεθνές σύστημα και το ρόλο που έπρεπε να παίζουν οι ΗΠΑ σε αυτό.

Ωστόσο, η σχέση του με τον Νίξον δεν ήταν πάντα ιδανική ανεξάρτητα από την επιρροή που άσκησε στη διαμόρφωση των αποφάσεων. Φιλόδοξοι και αποφασισμένοι να επιτύχουν και οι δυο, η σχέση τους συχνά ήταν θυελλώδης με εντάσεις και διαφωνίες.

Στις μεταξύ τους συνομιλίες συχνά υπήρχε καχυποψία για τις προθέσεις του ενός και του άλλου ενώ η επιθυμία του Κίσινγκερ για απόλυτο έλεγχο των κινήσεων της εξωτερικής πολιτικής πολλές φορές βρίσκονταν απέναντι στον εγωισμό του Νίξον που τον οδηγούσε συχνά στη σκέψη να τον βγάλει από το τιμόνι της εξωτερικής πολιτικής, το οποίο δεν έκανε βέβαια λόγω των μοναδικών ικανοτήτων του Κίσινγκερ στις συνομιλίες με τους Ρώσους, τους Κινέζους, τους Βιετναμέζους και τους Άραβες καθώς και τις ικανότητές του στη δημόσια διπλωματία και στις δημόσιες σχέσεις.²⁶

Έτσι, και με γνώμονα συν τοις άλλοις, τα δυο ανωτέρω στοιχεία ξεκινά η διαδικασία διαμόρφωσης της προσέγγισης του Νίξον προς την Κίνα. Κατά τα τέλη της δεκαετίας του 1960 το περιβάλλον για τις σχέσεις μεταξύ ΗΠΑ και Κίνας είχε αρχίσει με μικρά βήματα να αλλάζει.

²⁵ Henry Kissinger, *The White House Years*, ό.π., σ. 23-55.

²⁶ Robert Dallek, ό.π., σ. 615-617.

Μια σειρά από δηλώσεις τόσο από την κινεζική όσο και από την αμερικανική πλευρά είχαν αρχίσει να δίνουν το πρώτο στίγμα πιθανότητας βελτίωσης των σχέσεων μελλοντικά για τις δυο χώρες.

Ενδεικτικά, ο ίδιος ο Νίξον είχε αρχίσει ήδη με δηλώσεις του πριν να ανέβει στο προεδρικό αξίωμα των ΗΠΑ να παρουσιάζει σταδιακά το όραμά του και την οπτική του για τις διεθνείς σχέσεις και για τις σχέσεις των ΗΠΑ με τον υπόλοιπο κόσμο και ειδικότερα με την Κίνα.

Επιπλέον, στην απέναντι όχθη, κάτι το οποίο είχε ιδιαίτερη σημασία έστω και αν πέρασε απαρατήρητο σε αμερικανικούς πολιτικούς κύκλους ήταν οι δηλώσεις του Μάο στον Αμερικανό δημοσιογράφο Edgar Snow τον οποίο ο Μάο χρησιμοποιούσε συχνά για να ενημερώσει με έμμεσο τρόπο τις ΗΠΑ για τις σκέψεις της κινεζικής πλευράς και με τον οποίο είχε αποκτήσει σχέση εμπιστοσύνης και φιλίας.

Η γνωριμία τους ξεκινούσε ήδη πολλά χρόνια πριν ενώ το 1965 κατά τα αρχικά στάδια της πολιτιστικής επανάστασης στην Κίνα ο Μάο κάλεσε τον Snow στο Πεκίνο και κατά τις συνομιλίες του δήλωσε χαρακτηριστικά : " Προσωπικά με θλίβει το γεγονός ότι τα τελευταία δεκαπέντε χρόνια ιστορικές δυνάμεις και συγκυρίες έχουν χωρίσει τον αμερικανικό και κινεζικό λαό τόσο πολύ. Ωστόσο δεν πιστεύω ότι κάτι τέτοιο θα οδηγήσει ποτέ σε πόλεμο το οποίο θα σήμαινε παράλληλα και μια από τις μεγαλύτερες τραγωδίες του κόσμου. " ²⁷

Οι συγκεκριμένες δηλώσεις του Μάο στον Snow δεν λάμβαναν ιδιαίτερης προσοχής ωστόσο στις ΗΠΑ πριν την εκλογή Νίξον και δεν προβλήθηκαν εκτενώς από τα αμερικανικά ΜΜΕ.

Την εποχή της πολιτιστικής επανάστασης η Κίνα βίωνε μια ιδιαίτερη πολιτική συγκυρία με εσωτερικές εντάσεις ενώ το ρήγμα που δημιουργήθηκε με τη Σοβιετική Ένωση την ίδια περίοδο φάνηκε να είναι αγεφύρωτο.

Από τη μεριά του ο ίδιος ο Νίξον το 1967 σε άρθρο του με τίτλο «Η Κίνα μετά το Βιετνάμ» αναφέρει ότι πλέον η Κίνα δεν μπορεί να μείνει εκτός της οικογένειας των εθνών καθώς κάτι τέτοιο θα είχε ποικίλες αρνητικές συνέπειες και θα απειλούσε δυνητικά και τους γείτονές της. ²⁸

Η εξωστρέφεια προς την Κίνα ήταν πλέον φανερή από την πλευρά του Νίξον με τις εν λόγω δηλώσεις έστω και αν αυτές δεν δύναται να μετουσιωθούν ακόμα σε πολιτικές και κυβερνητικές αποφάσεις πριν γίνει Πρόεδρος των ΗΠΑ. ²⁹

Επιπλέον, η στρατηγική της εξωτερικής πολιτικής του Νίξον βρίσκεται ενώπιον σημαντικών γεγονότων τα οποία της επιτρέπουν να ξεδιπλωθεί και σταδιακά να περάσει σε περισσότερο πρακτικό επίπεδο.

Ένα από τα σημαντικότερα αυτά γεγονότα ήταν οι συγκρούσεις ανάμεσα στην Κίνα και τη Σοβιετική Ένωση στον ποταμό Ουσούρι που αναφέρθηκε και ανωτέρω.

²⁷ Henry Kissinger, *On China*. ό.π., σ. 204.

²⁸ 'Asia After Viet Nam' (*Foreign Affairs*, 2019) <<https://www.foreignaffairs.com/articles/asia/1967-10-01/asia-after-viet-nam>> .

²⁹ Ο Νίξον είχε εξασφαλίσει το χρίσμα για τις Προεδρικές εκλογές τον Αύγουστο του 1968.

Τα γεγονότα του ποταμού Ουσούρι δεν μπορούσαν να αφήσουν τις ΗΠΑ αμέτοχες. Οι Νίξον και Κίσιγκερ εκμεταλλεύτηκαν τις εχθροπραξίες ανάμεσα σε Σοβιετική Ένωση και Κίνα προς εξυπηρέτηση της τριγωνικής διπλωματίας την οποία μεθόδευαν. Ο Κίσιγκερ εξηγώντας μεθοδικά τις εχθρότητες ανάμεσα σε Κίνα και Σοβιετική Ένωση και τις διαφορές μεταξύ τους κατάφερε να πείσει τον Νίξον για την αναγκαιότητα της εκμετάλλευσης των διαφορών τους από τις ΗΠΑ προβάλλοντας παράλληλα ένα ακόμα θελκτικό επιχείρημα, τη διασύνδεση ανάμεσα στη βελτίωση των σχέσεων ανάμεσα σε ΗΠΑ και Κίνα με τον τερματισμό του πολέμου στο Βιετνάμ.

Έτσι, ο Κίσιγκερ, για πρώτη φορά δηλώνει στον Νίξον στις μεταξύ τους συνομιλίες ότι θεωρεί πως " αν τελικά η προσέγγιση ανάμεσα στις ΗΠΑ και την Κίνα προχωρήσει και γίνει σωστά από τη μεριά τους , τότε οι ΗΠΑ θα τελειώσουν με τον πόλεμο στο Βιετνάμ πολύ σύντομα ".³⁰

Επιπλέον, μετά την έναρξη των εχθροπραξιών στον ποταμό Ουσούρι και κατά τη διάρκεια του Εθνικού Συμβουλίου Ασφάλειας, NSC τον Αύγουστο του 1969 συμβαίνει ένα επαναστατικό γεγονός σύμφωνα με τον Κίσιγκερ για την εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ. Ενώπιον της επικίνδυνης κλιμάκωσης των εχθροπραξιών ανάμεσα σε Κίνα και Σοβιετική Ένωση, ο Νίξον κατά τη διάρκεια της σύσκεψης δηλώνει προς όλους την ουδετερότητα των ΗΠΑ αρχικά μεν αλλά με εν μέρει υποστήριξη της Κίνας σε μια ενδεχόμενη γενικευμένη σύγκρουση μεταξύ Σοβιετικής Ένωσης και Κίνας. Εν προκειμένω, αναφέρει ότι είναι ενάντια στο συμφέρον των ΗΠΑ μια καταστροφή της Κίνας στην περίπτωση ενός γενικευμένου πολέμου ανάμεσα σε Σοβιετική Ένωση και Κίνα και ότι οι ΗΠΑ δεν θα πρέπει να είναι αδιάφορες σε αυτό και να αναλάβουν περισσότερο υποστηρικτική στάση προς την Κίνα.

Έτσι, ο Κίσιγκερ εκδίδει εντολή σύμφωνα με την οποία σε ένα τέτοιο ενδεχόμενο οι ΗΠΑ θα υιοθετήσουν την αρχή της ουδετερότητας μεν αλλά με τάση υποστήριξης προς την Κίνα.³¹

Η εν λόγω δήλωση στο NSC δημιουργεί πλέον νέα δεδομένα στην αμερικανική αντίληψη περί Κίνας σύμφωνα τουλάχιστον υπό τη σκοπιά της Προεδρίας. Το εν λόγω γεγονός αποτελεί ίσως την πρώτη πρακτικά κίνηση ουσιαστικής προσέγγισης των ΗΠΑ προς την Κίνα, έστω και αν δεν γίνεται η αναφορά ενώπιον της κινεζικής πλευράς.

Είναι η πρώτη φορά που ένας Αμερικανός Πρόεδρος δηλώνει ότι οι ΗΠΑ έχουν στρατηγικό συμφέρον για την διάσωση και ασφάλεια ενός ισχυρού κομμουνιστικού κράτους και δρώντα της διεθνούς πολιτικής με το οποίο για είκοσι χρόνια δεν υπάρχουν διπλωματικές σχέσεις και με τον οποίο οι ΗΠΑ έχουν βρεθεί απέναντι σε πόλεμο, αυτόν της Κορέας.

³⁰ Robert Dallek, *ό.π.*, σ. 289.

³¹ Henry Kissinger, *On China*, *ό.π.*, σ. 218.

Ωστόσο, απόρροια του συγκεκριμένου γεγονότος ήταν και η δυσκολία της παρουσίας του στην αμερικανική κοινωνία και την αμερικανική πολιτική σκηνή. Το βασικό ερώτημα και προβληματισμός στην κυβέρνηση Νίξον ήταν πως θα μπορούσε αυτή η θέση και η υιοθέτηση στρατηγικής πλέον να παρουσιαστεί στο εσωτερικό των ΗΠΑ μετά από δυο δεκαετίες εχθρικών δηλώσεων και παρουσίας της Κίνας από μια σειρά Αμερικανούς πολιτικούς ως μια πραγματική κομμουνιστική απειλή για τις ΗΠΑ. Το βασικό ερώτημα που δημιουργούσε αυτή η απόφαση είναι το αν είναι έτοιμοι οι Αμερικανοί να δεχθούν αυτήν την αλλαγή.

Επιπλέον, λίγο πριν το προαναφερόμενο πρώτο ουσιαστικό βήμα προσέγγισης ενδεικτικό της σταδιακής διαμόρφωσης του περιβάλλοντος αλλαγής ήταν και η χαλάρωση των εμπορικών περιορισμών προς την Κίνα από τις ΗΠΑ τον Ιούνιο του 1969 με απόφαση του NSC.³²

Έξω από τις ΗΠΑ ένας σημαντικός παράγων ο οποίος συνετέλεσε στη διαδικασία προσέγγισης του Νίξον προς την Κίνα ήταν οι ενδιάμεσοι δρώντες οι οποίοι λειτούργησαν ως κανάλια επικοινωνίας ανάμεσα στις ΗΠΑ και στην Κίνα. Στις περισσότερες περιπτώσεις, ήταν ξένοι ηγέτες ή κυβερνητικοί αξιωματούχοι ξένων χωρών. Μια από αυτές τις περιπτώσεις ήταν και ο Πρόεδρος της Ρουμανίας, Τσαουσέσκου (Nicolae Ceausescu) αλλά και το πακιστανικό κανάλι επικοινωνίας Khan από το όνομα του πακιστανού προέδρου Khan, ο οποίος ήταν σύμμαχος της Κίνας.³³

Τον Αύγουστο του 1969 ο Νίξον επισκέπτεται το Βουκουρέστι μια επίσκεψη με ιδιαίτερα συμβολική σημασία καθώς ήταν η πρώτη επίσημη επίσκεψη Αμερικανού Προέδρου σε σοσιαλιστική χώρα. Η εν λόγω επίσκεψη λειτούργησε ιδιαίτερα θετικά στην εικόνα του Προέδρου Τσαουσέσκου έναντι των λοιπών ηγετών της Ανατολικής Ευρώπης αλλά και σε ότι αφορά τη δημοτικότητά του εντός της Ρουμανίας, η οποία άγγιξε το υψηλότερο σημείο της από την ανάληψη της ηγεσίας του.³⁴

Το ταξίδι του Νίξον στο Βουκουρέστι του έδωσε τη μοναδική ευκαιρία να εγκαθιδρύσει το ρουμανικό κανάλι επικοινωνίας στο οποίο εκμυστηρέυτηκε μέσω του Τσαουσέσκου ότι οι ΗΠΑ ήταν πλέον έτοιμες για εξομάλυνση των σχέσεων τους με την Κίνα και έδωσε σαφές στίγμα των προθέσεων των ΗΠΑ σχετικά με τις εχθρότητες ανάμεσα σε Κίνα και Σοβιετική Ένωση που λάμβαναν χώρα.³⁵

Ο ίδιος ο Νίξον θεώρησε το ταξίδι στο Βουκουρέστι μια μοναδική ευκαιρία στην Προεδρία του και για το άνοιγμα που επιδίωκε προς την Κίνα (Ο πρώτος Αμερικανός Πρόεδρος που επισκέπτονταν το Βουκουρέστι από τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο). Το κοινό υποδέχθηκε τον Νίξον με επευφημίες και φωνάζοντας συχνά το όνομά του. Μετά τη θερμή υποδοχή ο Νίξον δήλωνε στην αμερικανική αποστολή ότι αυτό που συμβαίνει είναι "ιστορικό" για την εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ.³⁶

³²(Fas.org, 2019) <<https://fas.org/irp/offdocs/nsdm-nixon/nsdm-17.pdf>>

³³Yahya Khan

³⁴'Off The Record With Nixon And Ceausescu' (Wilson Center, 2019) <<https://www.wilsoncenter.org/blog-post/the-record-nixon-and-ceausescu>>

³⁵ Robert Dallek, *Nixon and Kissinger partners in power*. ό.π., σ. 147.

³⁶ Richard Reeves, *President Nixon : Alone in the White House*. σ. 106.

Η πληροφορία του Νίξον προς τον Τσαουσέσκου αποσκοπούσε στην ενημέρωση της κινεζικής πλευράς για τη θέση των ΗΠΑ απέναντι στις εχθροπραξίες ανάμεσα σε Σοβιετική Ένωση και Κίνα και στη διαφαινόμενη πιθανότητα μελλοντικών συζητήσεων ανάμεσα στις δυο χώρες έπειτα από σφραγισμένες και κλειστές διπλωματικές πόρτες. Η περίπτωση του Τσαουσέσκου ήταν μια σωστά μελετημένη περίπτωση καθώς ο ίδιος διατηρούσε συχνές επαφές με την κινεζική πλευρά και ήταν ένας από τους πιο προβεβλημένους ηγέτες σοσιαλιστικής χώρας.

Εικόνα 5 : Η επίσκεψη του Νίξον στο Βουκουρέστι.

Οι ΗΠΑ ευελπιστούσαν ότι η Κίνα θα λάμβανε το μήνυμα για το δείγμα προθέσεων και θεώρησαν σκόπιμη πλέον την αρχή περισσότερο επίσημων αναφορών για το θέμα ενώπιον αμερικανικών θεσμών και νομοθετικών οργάνων. Το βασικό κλειδί για τον Νίξον ήταν να αρχίσει πλέον να εντάσσει το θέμα της Κίνας στην ατζέντα των συναντήσεων, στα υπουργικά συμβούλια αλλά και η συζήτηση μελλοντικά ενώπιον του Κογκρέσου και της Γερουσίας.

Έτσι, το επόμενο ουσιαστικό βήμα της προσέγγισης Νίξον έρχεται το Φεβρουάριο του 1970 με την πρώτη γραπτή αναφορά για την εξωτερική πολιτική (Foreign Policy Report) του Προέδρου Νίξον στο αμερικανικό Κογκρέσο. Σε αυτήν, ο Πρόεδρος Νίξον κάνει ρητή αναφορά στη θέση του για βελτίωση των σχέσεων των ΗΠΑ με την Κίνα, το οποίο χαρακτηρίζει εθνικό συμφέρον των ΗΠΑ αλλά και στρατηγικό συμφέρον για την Ασία και για τη διασφάλιση της ειρήνης και σταθερότητας στην περιοχή αλλά και σε ευρύτερο επίπεδο.³⁷

³⁷ Ken Hughes, *Richard Nixon, Foreign Affairs*, University of Virginia (2019).

Τον Οκτώβριο του ίδιου έτους ο Νίξον δηλώνει κατά τη διάρκεια συνέντευξης στο περιοδικό TIME την έντονη επιθυμία του να επισκεφθεί την Κίνα ενώ στις 25 Οκτωβρίου ο πακιστανός πρόεδρος Khan επισκέπτεται τον Λευκό Οίκο και τον Πρόεδρο Νίξον ο οποίος δράττει της ευκαιρίας για να χρησιμοποιηθεί ο Khan ως διάυλος επικοινωνίας με την Κίνα.

Λίγες μέρες αργότερα, ο Τσαουσέσκου επισκέπτεται με τη σειρά του το Λευκό Οίκο και ενεργοποιείται εκ νέου το ρουμανικό κανάλι επικοινωνίας ενώ κατά τη διάρκεια δείπνου ανάμεσα στους δυο ηγέτες ο Ρίτσαρντ Νίξον αναφέρεται στην Κίνα με την ονομασία "Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας".³⁸ Η εν λόγω αναφορά του Νίξον μόνο τυχαία δεν θα μπορούσε να είναι.

Τον Ιανουάριο του 1971 το ρουμανικό κανάλι δραστηριοποιείται ακόμη περισσότερο μέσω του Ρουμάνου Πρέσβη Corneliu Bogdan ο οποίος καλεί τον Κίσινγκερ για να του ανακοινώσει ότι ο Πρόεδρος Τσαουσέσκου έχει στείλει τον αντιπρόεδρο της Ρουμανίας (Vice Premier) στο Πεκίνο ο οποίος σε επικοινωνία του με τον Zhou Enlai, ο τελευταίος του διαβίβασε μήνυμα προς τον Νίξον σύμφωνα με το οποίο το μόνο εκκρεμές θέμα στις σχέσεις της Κίνας με τις ΗΠΑ ήταν αυτό του καθεστώτος της Ταϊβάν.³⁹

Τον Απρίλιο του 1971 ένα σημαντικό γεγονός θα διευκολύνει ουσιαστικά την επικοινωνία ανάμεσα στις δυο χώρες. Η διπλωματία του ping pong (ping pong diplomacy) όπως ονομάστηκε διαδραματίστηκε στο Τόκιο κατά τη διάρκεια του παγκοσμίου κυπέλλου ping pong στο οποίο η αμερικανική ομάδα έλαβε από την Κίνα πρόσκληση συμμετοχής για αγώνες στην Κίνα.

Μέσω της αμερικανικής πρεσβείας στο Τόκιο ο πρόεδρος Νίξον ενημερώνεται για την πρόσκληση της αμερικανικής ομάδας σε αγώνες στην Κίνα, και δίνει τη συγκατάθεσή του. Η αμερικανική αποστολή λαμβάνει αποδοχής και ιδιαίτερης προσοχής στην κοινή γνώμη τόσο των ΗΠΑ όσο και της Κίνας. Η διπλωματία του ping pong και με την προβολή που αυτή έλαβε τόσο στις ΗΠΑ όσο και στην Κίνα ήταν μια πρώτης τάξης κίνηση για να σπάσει ο πάγος ανάμεσα στις δυο χώρες και να δημιουργηθούν προϋποθέσεις επαφής στο μέλλον.

Αμέσως μετά, τον Απρίλιο του 1971 μια επανεκκίνηση των ενδιάμεσων καναλιών επικοινωνίας πραγματοποιείται μέσω του Πακιστανού Πρέσβη Agha Hilaly ο οποίος επισκέπτεται τον Λευκό Οίκο και ανακοινώνει ότι μέσω μηνύματος του Zhou Enlai στον Πακιστανό Πρόεδρο Khan έγινε γνωστό ότι οι Νίξον και Κίσινγκερ είναι ευπρόσδεκτοι στην Κίνα για απευθείας συζητήσεις.

Λίγες μέρες αργότερα, τον Μάιο του ίδιου έτους ο Κίσινγκερ ζητά από τον Πακιστανό πρέσβη να δώσει το μήνυμα από τον Πρόεδρο Νίξον στον Zhou Enlai ότι ο Νίξον ήταν έτοιμος να αποδεχθεί την πρόταση για επίσκεψη στην Κίνα.⁴⁰

³⁸The Opening Of China » Richard Nixon Foundation' (*Richard Nixon Foundation*, 2019) <<https://www.nixonfoundation.org/exhibit/the-opening-of-china/>>

³⁹Δηλώσεις Zhou Enlai για μελλοντική συνάντηση με Νίξον. (*Nsarchive2.gwu.edu*, 2019) <<https://nsarchive2.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB66/ch-04.pdf>>

⁴⁰ Robert Dallek, *Nixon and Kissinger partners in power*. ό.π., σ. 290.

Έτσι, σε ένα πολύ καλό κλίμα, τον Ιούλιο του 1971 όπως αναφέρθηκε ανωτέρω πραγματοποιείται το μυστικό ταξίδι του Νίξον για την Κίνα με την ονομασία POLO I του οποίου τα αποτελέσματα και η θετική έκβαση επέτρεψαν στον Νίξον την επίσημη πλέον αναγγελία στους Αμερικανούς για το επερχόμενο ταξίδι του στην Κίνα.

Μετά από τις επιτυχημένες συνομιλίες του Κίσινγκερ, στις 15 Ιουλίου του 1971 ο Πρόεδρος Νίξον ανακοινώνει μέσω του τηλεοπτικού δικτύου NBC πως ο Χένρι Κίσινγκερ έχει πραγματοποιήσει κατ' εντολή του, μυστική διπλωματική αποστολή στην Κίνα και μετά από τις συνομιλίες με τον Zhou Enlai συμφωνήθηκε να πραγματοποιηθεί επίσημη προεδρική επίσκεψη του Νίξον στην Κίνα την οποία ο ίδιος έχει αποδεχθεί.⁴¹ Κλείνοντας τον κύκλο από μια σειρά από άμεσες και ενδιάμεσες διαπραγματεύσεις, μια σειρά από εκατέρωθεν δηλώσεις και μέσα σε ένα πλαίσιο μυστικής διπλωματίας και μυστικών συνομιλιών ο Νίξον πραγματοποιεί το ιστορικό ταξίδι προς την Κίνα.

Στις 21 Φεβρουαρίου του 1972 ο Νίξον φθάνει στο Πεκίνο. Επτά μήνες μετά από το μυστικό ταξίδι του Κίσινγκερ στην Κίνα ο πρώτος Αμερικανός πρόεδρος μετά τη διακοπή των διπλωματικών σχέσεων ανάμεσα στις δυο χώρες επισκέπτεται την κινεζική πρωτεύουσα κατεβαίνοντας μόνος του από το αεροσκάφος για να συναντήσει τον Zhou Enlai που τον περίμενε, κάτι που σύμφωνα με τον Κίσινγκερ ήταν ένα συμβολικό δείγμα σθένους και θάρρους σε μια τόσο μεγάλη και πολύ αναμενόμενη στιγμή.⁴²

Επιπλέον, ο συμβολισμός των κινήσεων αποτυπώθηκε και στην ευθεία, οριζόντια χειραψία του Νίξον προς τον Zhou Enlai συνοδευόμενη από ένα πλατύ χαμόγελο.⁴³

Εικόνα 6 : Η άφιξη του Νίξον στο Πεκίνο το 1972. Κατεβαίνοντας από το αεροσκάφος.

⁴¹'President Nixon Announces Trip To China » Richard Nixon Foundation' (*Richard Nixon Foundation*, 2019) <<https://www.nixonfoundation.org/2014/07/president-nixon-announces-trip-china/>>

⁴²Henry Kissinger, *On China*. ό.π., σ. 255.

⁴³ Παπασωτηρίου, Χαράλαμπος. (2019, Μάρτιος 25). Η επίσκεψη του Νίξον στην Κίνα. *Η Καθημερινή*

Κατά την επίσκεψη του Νίξον στην Κίνα και κατά τη διάρκεια των συνομιλιών ξεδιπλώνεται η ιδιαίτερα χαρισματική σύμφωνα με τον Κίσιγγκερ προσωπικότητα του Vice Premier Zhou Enlai η οποία βοήθησε στις συναντήσεις ⁴⁴

Μετά τη θερμή υποδοχή του Νίξον ο Zhou Enlai ενημερώνει την αμερικανική αποστολή ότι ο Κινέζος Πρόεδρος Μάο επιθυμεί να συναντήσει τον Νίξον.

Κατά τη διάρκεια της διαδρομής προς το Πεκίνο και την κατοικία του Μάο ο Zhou Enlai αφού ευχαρίστησε τον Νίξον για την επίσκεψή του στην Κίνα του αναφέρει χαρακτηριστικά : " Η χειραψία σας ήρθε πάνω από τον μεγαλύτερο ωκεανό – χάσμα στον κόσμο, έπειτα από 25 χρόνια χωρίς επικοινωνία " ⁴⁵ Μια δήλωση με ιδιαίτερα συμβολικό χαρακτήρα, η οποία ήταν ενδεικτική των προθέσεων της Κίνας για τις συνομιλίες που θα ακολουθούσαν.

Έπειτα ο Νίξον επισκέπτεται την κατοικία του Μάο. Ο Κίσιγγκερ περιγράφει την έντονη παρουσία των βιβλίων στην κατοικία του Κινέζου Προέδρου, λάτρης της φιλοσοφίας και της γνώσης. Κατά την είσοδο στην κατοικία του, ο ίδιος παρά τα προβλήματα της υγείας που τον ταλαιπωρούσαν υποδέχεται τον Νίξον με ένα πλατύ χαμόγελο. ⁴⁶

Επιπλέον, ο Μάο αν και με κινητικές δυσκολίες λόγω προβλημάτων υγείας που τον ταλαιπωρούσαν, έδειξε τη θερμή υποδοχή προς τον Νίξον κρατώντας τη χειραψία μαζί του για περίπου ένα λεπτό. ⁴⁷

Ο ενορχηστρωτής της συνάντησης Κίσιγγκερ περιγράφει με ιδιαίτερο ενδιαφέρον τις συζητήσεις που πραγματοποιήθηκαν ανάμεσα στον Μάο και Νίξον τονίζοντας το σωκρατικό στυλ συζήτησης του Μάο αρχίζοντας με ερώτηση ή παρατήρηση η οποία θα εκμαίευε σχόλιο και απάντηση για να ακολουθήσει επόμενη παρατήρηση. Ο συγκεκριμένος τρόπος συζήτησης του Μάο επέτρεπε τη διαπραγμάτευση με ανταλλαγή απόψεων μέσα από έναν διαλλακτικό και φιλοσοφικό την ίδια στιγμή τρόπο που θα οδηγούσε στη διεξαγωγή συμπερασμάτων.

Μετά τη θερμή υποδοχή ο Νίξον ξεκινάει τη συζήτηση δηλώνοντας : "Θα πρέπει ίσως να αναρωτηθούμε εμείς, οι παρευρισκόμενοι σε αυτό το δωμάτιο γιατί η Σοβιετική Ένωση έχει συγκεντρώσει μεγαλύτερη στρατιωτική παρουσία στα σύνορα με εσάς από ότι στα σύνορα με τη Δυτική Ευρώπη. Μεταξύ άλλων θεμάτων όπως αυτό της Ιαπωνίας, τελικά η Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας κινδυνεύει περισσότερο από μια αμερικανική ή σοβιετική επιθετικότητα ";⁴⁸ Ο Μάο απάντησε πως δεν επιθυμεί να μπει σε συζήτηση για αυτά τα προβληματικά θέματα και ότι θα ήταν καλύτερο να τα συζητήσει με τον Zhou Enlai σε τεχνικό επίπεδο.

⁴⁴ Henry Kissinger, *On China*. ό.π., σ. 241.

⁴⁵ Robert Dallek, *Nixon and Kissinger partners in power*. ό.π., σ. 363.

⁴⁶ Henry Kissinger, *On China*. ό.π., σ. 257.

⁴⁷ Robert Dallek, *Nixon and Kissinger partners in power*. ό.π., σ. 363.

⁴⁸ Henry Kissinger, *On China*. σ. 258.

Σύμφωνα με τον Κίσινγκερ οι επιδιώξεις του Μάο στη συνάντηση με τον Νίξον ήταν οι εξής ⁴⁹ :

- Η αποφυγή απειλών, μεγάλης διάρκειας συζητήσεων για ευαίσθητα θέματα και τρίτες χώρες καθώς και αδιεξόδων στις συζητήσεις ανάμεσα σε Μάο και Νίξον τα οποία θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε κατάρρευση τις συνομιλίες. Σε αυτό προφανώς κυρίαρχο ρόλο κατείχε το θέμα της Ταϊβάν, το οποίο σύμφωνα με τον Μάο έπρεπε τη δεδομένη στιγμή να παραγκωνιστεί από τη συζήτηση με τον Νίξον και να περάσει σε τεχνικό επίπεδο καθώς η ενδελεχής εξέταση του θέματος της Ταϊβάν θα οδηγούσε σε αδιέξοδο δεδομένου του ότι δεν διαφαινόταν άμεσα ουσιαστική και οριστική λύση, αλλά περισσότερο μια συμβιβαστική φόρμουλα που θα απαιτούσε συμβιβαστικές υποχωρήσεις και από τις δυο πλευρές.
- Ο Νίξον θα έπρεπε να νιώσει εγκάρδια και να είναι ευπρόσδεκτος σε πνεύμα φιλίας και όχι εγκλωβισμένος σε τεχνικές συζητήσεις.
- Η επιβεβαίωση από την Κίνα προς τις ΗΠΑ ότι δεν θα πρέπει να εκλαμβάνεται η Κίνα πλέον από τις ΗΠΑ ως απειλή για το μέλλον.
- Η εμπέδωση ότι η προσέγγιση ανάμεσα στις δυο χώρες ήταν και για την Κίνα μια πρόκληση την οποία η ίδια προσπέρασε με αποφασιστικότητα και τόλμη.
- Η εμπάθυνση των συζητήσεων και η πεποίθηση ότι το εύρος των μελλοντικών συζητήσεων ανάμεσα στις δυο χώρες θα μπορούσε να διευρυνθεί.
- Η εμπέδωση της κινεζικής οπτικής και σκοπιάς των διαπραγματεύσεων από τις ΗΠΑ με αναφορά στο πολιτικό στοιχείο των διαπραγματεύσεων ανάμεσα στις δυο χώρες.

Εδώ παρατηρείται μια σημαντική στιγμή κατά τη συζήτηση του Μάο με τον Νίξον. Σε ένα κλίμα εγκαρδιότητας ο Μάο δηλώνει ότι "ψήφισε Νίξον στις προεδρικές εκλογές των ΗΠΑ" και ότι είναι χαρούμενος όταν έρχεται στην εξουσία η δεξιά πτέρυγα της αμερικανικής πολιτικής (όπου σύμφωνα με τον Μάο, ο Νίξον ανήκει σε αυτήν) καθώς είναι αποτελεσματικοί και αποδοτικοί στις διαπραγματεύσεις για να λάβει την απάντηση από τον Νίξον μετά τη φιλοφρόνηση περί ψήφου εμπιστοσύνης στις αμερικανικές προεδρικές εκλογές ότι με αυτήν τη δήλωση ο Πρόεδρος Μάο εννοεί ότι ψήφισε το λιγότερο κακό.

Σε αυτό το σημείο και μετά την φιλοφρόνηση του Μάο προς τον Νίξον ο Κινέζος Πρόεδρος δηλώνει ωστόσο ότι και σε μια ενδεχόμενη αλλαγή ηγεσίας στις ΗΠΑ θα επιδείξει την ίδια θέληση για προσέγγιση και συζητήσεις με τους δημοκρατικούς το οποίο έδειχνε σαφώς τη σοβαρότητα που έδινε η Κίνα στις συζητήσεις με τις ΗΠΑ, την προσήλωσή σε αυτό και τη σημασία που είχε πλέον για αυτήν η βελτίωση των αμερικανοκινεζικών σχέσεων.

⁴⁹ Henry Kissinger, *On China*. ό.π., σ. 258-261.

Οι συζητήσεις ανάμεσα στον Μάο και τον Νίξον είχαν ιδιαίτερο ενδιαφέρον και ήταν μια δήλωση πρόθεσης στροφής στις σχέσεις των δυο χωρών. Μετά το πέρας της συνάντησης οι συζητήσεις πέρασαν σε τεχνικό επίπεδο με τον Κίσινγκερ και τον Zhou Enlai να αναλαμβάνουν ενεργή δράση. Οι συνομιλίες μεταξύ των δυο ανδρών και παρά το πολύ εγκάρδιο κλίμα έφεραν στην επιφάνεια ωστόσο την πολυπλοκότητα του θέματος της Ταϊβάν και την αναγκαιότητα υιοθέτησης μιας συμβιβαστικής φόρμουλας η οποία θα επέτρεπε την τήρηση κάποιων αμερικανικών θέσεων πάνω στο ζήτημα (ιδιαίτερα περί μη χρήσης βίας από την Κίνα) ενώ παράλληλα δεν θα παρέκκλινε από τη βασική αρχή της Κίνας περί μη παραβίασης της εθνικής της κυριαρχίας.

Η συνάντηση του Νίξον με τον Μάο και η εγκαρδιότητα στις συνομιλίες των δυο ηγετών δημιούργησε ιδιαίτερα θετική εντύπωση στην κινεζική πλευρά ενώ δημιούργησε προσδοκίες για μελλοντική εμβάθυνση των σχέσεων ανάμεσα στις δυο δυνάμεις.

Εικόνα 7: Η ιστορική συνάντηση του Νίξον με τον Μάο στην κατοικία του.

Οι συνομιλίες κατά την επίσκεψη Νίξον στην Κίνα ανέδειξαν σύμφωνα με τον Κίσινγκερ τις χαρισματικές ικανότητες των κινέζων στο στιλ διπλωματίας του Νίξον, ιδιαίτερα επιδεικτικοί και προσηλωμένοι για συνεργασία με βάση συγκλίνοντα συμφέροντα, περισσότερο από όλα τα υπόλοιπα, με χαρακτηριστική τη δήλωση του Μάο στον Νίξον ότι " Η Ταϊβάν είναι το μικρό πρόβλημα. Ο κόσμος είναι το μεγάλο. "

" 50

⁵⁰ Henry Kissinger, *Διπλωματία*. σ. 810.

Επιπρόσθετα, η αμερικανική διπλωματία από την πρώτη στιγμή επιδίωξε να κάνει σαφές ότι η παρουσία των Νίξον και Κίσινγκερ στο Πεκίνο έχει ως στόχο ένα ουσιαστικό και ειλικρινές άνοιγμα των ΗΠΑ προς την Κίνα για ουσιαστική βελτίωση των σχέσεων των δυο χωρών και δεν αποτελεί μια καιροσκοπική προσέγγιση με μοναδικό στόχο την σύναψη συμμαχίας ενάντια στη Σοβιετική Ένωση, κάτι το οποίο αναντίρρητα θα δημιουργούσε καχυποψία στην κινεζική πλευρά για τις αμερικανικές κινήσεις στο μέλλον. Με βάση τα ανωτέρω οι τεχνικές συνομιλίες με συνομιλητή τον Zhou Enlai οδήγησαν επιτυχώς στην διαμόρφωση του κειμένου συμφωνίας ανάμεσα στις δυο χώρες με τον τίτλο «Shanghai Communiqué» του 1972.

2.6 Τα διπλωματικά αποτελέσματα. (Shanghai Communiqué 1972)

Το Shanghai Communiqué του 1972 είναι το πρώτο από τα τρία Communiqués τα οποία γράφτηκαν ανάμεσα στις δυο χώρες και αποτελεί το επιστέγασμα αλλά και το διπλωματικό αποτέλεσμα μιας ιστορικής μακράς πορείας προσεκτικών βημάτων προσέγγισης ανάμεσα στις δυο χώρες η οποία ολοκληρώθηκε μέσα από το ταξίδι του Νίξον στην Κίνα.⁵¹

Ιδιαίτερα συμβολικής σημασίας και ουσιαστικά μια συμφωνία που άνοιγε πλέον τον δρόμο για τις μελλοντικές σχέσεις των δυο χωρών μπορεί να αποτυπωθεί ως εξής:⁵²

- Η συμφωνία δημιούργησε τις προϋποθέσεις για μια ισχυρή διπλωματική βάση πάνω στην οποία θα διαμορφωθούν οι μελλοντικές σχέσεις πλέον των δυο χωρών με γνώμονα την περαιτέρω εξομάλυνση των σχέσεων. Τόσο οι ΗΠΑ όσο και η Κίνα εξέφρασαν τη δέσμευσή τους στις αρχές του Joint Communiqué για μελλοντική σύσφιξη των πολιτικών και εμπορικών σχέσεων και σαφή αναφορά σε ειρηνική επίλυση διαφορών.
- Οι ΗΠΑ επιδίωξαν την απόσπαση κινεζικής βοήθειας για την απεμπλοκή τους από τον πόλεμο του Βιετνάμ ενώ η Κίνα επιδίωξε την στρατιωτική αποχώρηση των ΗΠΑ από την Ταϊβάν, η οποία θεωρείτο σύμφωνα με την Κίνα παραβίαση των κινεζικών κυριαρχικών δικαιωμάτων.
- Οι δυο χώρες εξέφρασαν την υποστήριξή τους για μείωση των διεθνών ένοπλων συρράξεων.
- Οι δυο χώρες με γνώμονα την μελλοντική σύσφιξη των σχέσεων υιοθετούν από κοινού τη στάση περί αποφυγής εγκαθίδρυσης ηγεμονικής δύναμης από ΗΠΑ και Κίνα και καθεστώτος ηγεμονίας στην περιοχή Ασίας και Ειρηνικού αλλά και τη δέσμευση για αποτροπή τέτοιων πράξεων από άλλες δυνάμεις στην περιοχή το οποίο αν και δεν έκανε σαφή αναφορά, εμμέσως υπονοούσε την δέσμευσή τους για αποτροπή επιβολής ηγεμονικής δύναμης από τη Σοβιετική Ένωση.
- Το ζήτημα της Ταϊβάν τελικά δεν εμπόδισε την επίτευξη συμφωνίας. Τουναντίον, σε μια συμβιβαστική φόρμουλα οι ΗΠΑ αναγνωρίζουν την πολιτική περί ύπαρξης μιας ενιαίας Κίνας (One China Policy), δηλώνοντας στο εν λόγω Communiqué ότι και στις δυο όχθες της Ταϊβάν υπάρχει μια Κίνα και πως η Ταϊβάν είναι κομμάτι αυτής. Οι ΗΠΑ δεν επιθυμούν την αμφισβήτηση αυτής της θέσης επιμένοντας ωστόσο στην ειρηνική επίλυση της διαφοράς από την κινεζική πλευρά.⁵³
- Μέσω της εν λόγω συμφωνίας επιβεβαιώνεται η αρχική επιδίωξη της κινεζικής πλευράς για απόσυρση και παύση της στρατιωτικής παρουσίας των ΗΠΑ στην Ταϊβάν και επίλυση του ζητήματος εσωτερικά από την Κίνα χωρίς την ανάμειξη των ΗΠΑ.

⁵¹ 1972, 1979, 1982.

⁵² (Afe.easia.columbia.edu, 2019) <http://afe.easia.columbia.edu/ps/china/shanghai_communique.pdf>

⁵³ 'Foreign Relations Of The United States, 1969–1976, Volume XVII, China, 1969–1972 – Office Of The Historian' (History.state.gov, 2019) <<https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76v17/d203>>

- Οι δυο χώρες συμφωνούν για μια ευρεία συνεργασία σε τομείς όπως το εμπόριο, ο πολιτισμός και η επιστήμη επιβεβαιώνοντας παράλληλα την πρόθεσή τους για την εγκαθίδρυση ανοιχτών διαύλων επικοινωνίας οι οποίοι θα επιτρέψουν τη δημιουργία βάσεων για περαιτέρω ολοκλήρωση των πολιτικών τους σχέσεων.

3 : Η Προεδρία Φορντ και η Κίνα

Στις 9 Αυγούστου 1974 και μετά την παραίτηση του Νίξον ανεβαίνει επισήμως στην Προεδρία των ΗΠΑ ο Τζέραλντ Φορντ, 38^{ος} Πρόεδρος των ΗΠΑ, προερχόμενος από το ρεπουμπλικανικό κόμμα.⁵⁴

Με το πολιτικό περιβάλλον στις ΗΠΑ ιδιαίτερα φορτισμένο έπειτα από το σκάνδαλο Watergate και την παραίτηση Νίξον η Προεδρία Φόρντ βρίσκεται ενώπιον μιας αμερικανικής κοινής γνώμης κατά την οποία η έννοια του Προέδρου εμφανίζει σημάδια αδυναμίας.

Ενδεικτικό του κλίματος που επικρατούσε, όταν ο Φορντ ανέλαβε τα προεδρικά καθήκοντα ο 38^{ος} Πρόεδρος των ΗΠΑ δήλωνε : "*Αναλαμβάνω την Προεδρία κάτω από εξαιρετικά ιδιαίτερες καταστάσεις... είναι μια στιγμή στην ιστορία όπου προβληματίζει το μυαλό μας και μας ανησυχεί*"⁵⁵

Το σκάνδαλο Watergate είχε πλήξει την αξιοπιστία του προεδρικού αξιώματος στις ΗΠΑ ενώ το 1973 είχε ήδη προηγηθεί το ψήφισμα για τις πολεμικές εξουσίες το οποίο είχε ως επιδίωξη την ενίσχυση της εξουσίας και πρωτοβουλίας του Κογκρέσου σε συνδυασμό με τον περιορισμό της ικανότητας της προεδρίας να οδηγήσει εκ νέου τις ΗΠΑ σε έναν πόλεμο σαν αυτόν του Βιετνάμ. Σύμφωνα με το ψήφισμα του 1973 εντός διαστήματος 60 ημερών από μια ενδεχόμενη εμπλοκή των ΗΠΑ σε εχθροπραξίες, πρέπει να υπάρχει έγκριση από το Κογκρέσο.⁵⁶

Η κατάρρευση της Προεδρίας Νίξον είχε επίσης συνέπειες στην εσωτερική πολιτική των ΗΠΑ και ιδιαίτερα στο ζήτημα της υιοθέτησης και αποδοχής της εξωτερικής πολιτικής Νίξον – Κίσιγκερ.

Πριν την αποδυνάμωση από το Watergate ο Νίξον με τον λαϊκισμό του είχε καταφέρει να εξασφαλίσει την υποστήριξη της πλειονότητας της αμερικανικής κοινής γνώμης και να εμποδίσει τις έντονες κριτικές και την αμφισβήτηση της εξωτερικής του πολιτικής στο εσωτερικό των ΗΠΑ.

Ωστόσο μετά το σκάνδαλο Watergate η συνέχιση της εξωτερικής πολιτικής Νίξον-Κίσιγκερ από τον Κίσιγκερ μόνο του, χωρίς την κάλυψη του Νίξον δεν ήταν το ίδιο εύκολη με πριν.⁵⁷

Είναι γεγονός ότι ο πολύ ισχυρός ρόλος του Κίσιγκερ μετά την παραίτηση Νίξον περιορίστηκε. Επίσης, κατά την Προεδρία Φορντ, η διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής σε μεγάλο βαθμό γινόταν μέσα από το NSC με σημαίνοντα ρόλο αυτόν του συμβούλου του Προέδρου των ΗΠΑ. (Ο Κίσιγκερ, από το 1973 ήταν ήδη Υπουργός Εξωτερικών των ΗΠΑ).⁵⁸

⁵⁴ Gerald Ford

⁵⁵ Δηλώσεις Φορντ κατά την ανάληψη προεδρίας (Αύγουστος 1974) 'Gerald R. Ford Presidential Library And Museum' (*Fordlibrarymuseum.gov*, 2019)
<<https://www.fordlibrarymuseum.gov/library/speeches/740001.asp>>

⁵⁶ 'Avalon Project - War Powers Resolution' (*Avalon.law.yale.edu*, 2019)
<https://avalon.law.yale.edu/20th_century/warpower.asp>

⁵⁷ Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, *Η Αμερικανική Πολιτική από τον Φράνκλιν Ρούζβελτ στον Ντόναλντ Τράμπ*, ό.π., σ. 400.

⁵⁸ Κωνσταντίνος, Αρβανιτόπουλος, *Το θεσμικό πλαίσιο διαμόρφωσης της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ*, σ. 66-70.

Επιπρόσθετα μετά την παραίτηση Νίξον, οι επικριτές του τόσο εκ δεξιών όσο και εξ' αριστερών βρήκαν την ευκαιρία να αμφισβητήσουν την *realpolitik* και την πολιτική της *détente* που ακολουθήθηκε από τους Νίξον - Κίσινγκερ και να επιστρέψουν στη προηγούμενη ρητορική με ιδεολογικό αντικομμουνιστικό περιεχόμενο.

Ωστόσο και παρά τις αδυναμίες της, στο ζήτημα της Κίνας η εξωτερική πολιτική της Προεδρίας Φορντ κινήθηκε στην ίδια κατευθυντήρια γραμμή με αυτήν του προκατόχου του, Νίξον. Η συνέχιση και διατήρηση των βασικών αξόνων της εξωτερικής πολιτικής του Νίξον φάνηκε και μέσα από την επιλογή των προσώπων καθώς αρχικά, μετά την εκλογή του Φορντ ζητήθηκε από τους βασικούς δρώντες της διαμόρφωσης της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής να παραμείνουν στις θέσεις τους, με τον Henry Kissinger και τον James Schlesinger να παραμένουν στις θέσεις τους στο τιμόνι της εξωτερικής πολιτικής και της πολιτικής εθνικής άμυνας των ΗΠΑ αντίστοιχα.

Εντούτοις, το 1975 ο Πρόεδρος Φορντ αποφασίζει την αναδιαμόρφωση των προσώπων διατηρώντας όμως τον Κίσινγκερ στο τιμόνι της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής αποδεσμεύοντάς τον από το NSC.⁵⁹

Έτσι, η διατήρηση του Κίσινγκερ, ως επικεφαλής της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ έδωσε ουσιαστικά το στίγμα της εξωτερικής πολιτικής που θα ακολουθούσε η Προεδρία Φορντ. Πιστή στους στόχους της διατήρησης της εξομάλυνσης των σχέσεων (*détente*) με τη Σοβιετική Ένωση, καθώς και της βιετναμοποίησης του πολέμου του Βιετνάμ με την απεμπλοκή των ΗΠΑ από την Ινδοκίνα, το ζήτημα της Κίνας δεν διέφυγε της στρατηγικής περί εξομάλυνσης των σχέσεων με την Κίνα.

Προς ενίσχυση της δεδομένης υιοθέτησης της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής ο Τζέραλντ Φόρντ πραγματοποιεί πενήνήμερο ταξίδι στην Κίνα αρχής γενομένης της 1^{ης} Δεκεμβρίου 1975, ως ο πρώτος Αμερικανός Πρόεδρος που επισκέπτεται την Κίνα μετά το άνοιγμα του Νίξον.

Η Προεδρία Φορντ, πιστή στις αρχές του Joint Communiqué του 1972 επιβεβαιώνει εκ νέου την εξομάλυνση των σχέσεων των δυο χωρών κατά τις συναντήσεις ανάμεσα στον Πρόεδρο Φόρντ και τον Mao Zedong αλλά και με τον καινούργιο πλέον Vice Premier Deng Xiaoping. Οι συζητήσεις διεξήχθησαν σε πολύ θετικό κλίμα, ωστόσο δεν παρήγαγαν κάποιο νεώτερο σημαντικό διπλωματικό αποτέλεσμα επιβεβαιώνοντας περισσότερο την τήρηση της προηγούμενης γραμμής Νίξον – Κίσινγκερ.

⁵⁹Gerald Ford: Foreign Affairs | Miller Center' (Miller Center, 2019)
<<https://millercenter.org/president/ford/foreign-affairs>>

Εικόνα 8: Η συνάντηση του Προέδρου Φορντ με τον Μάο.

4 : Η Προεδρία Κάρτερ και η περαιτέρω εμβάθυνση των σχέσεων με την Κίνα

Ο Τζέιμς Ερλ Κάρτερ (Jimmy Carter) ήταν ο 39^{ος} Πρόεδρος των ΗΠΑ, προερχόμενος από το Δημοκρατικό κόμμα και ξεκινώντας την Προεδρία του στις 20 Ιανουαρίου του 1977 ως την 20^η Ιανουαρίου 1981 όπου τον διαδέχθηκε ο Πρόεδρος Ρέϊγκαν από τους ρεπουμπλικανούς. Γεννημένος το 1924, στην πολιτεία της Georgia των ΗΠΑ, το 1962 εισέρχεται στην πολιτική ζωή των ΗΠΑ και το 1970 εκλέγεται κυβερνήτης της πολιτείας της Georgia. Στην εξωτερική πολιτική, η Προεδρία Κάρτερ βρέθηκε ενώπιον επιτυχών στιγμών αλλά και ιδιαίτερα δύσκολων καταστάσεων με σημαντικότερες εξ' αυτών τη σοβιετική εισβολή στο Αφγανιστάν αλλά και την εισβολή στην Αμερικανική Πρεσβεία της Τεχεράνης με την ομηρία Αμερικανών πολιτών σε αυτήν.

Η ομηρία Αμερικανών στην πρεσβεία της Τεχεράνης αποτέλεσε ένα ιδιαίτερα ακανθώδες ζήτημα το οποίο επηρέασε την αμερικανική κοινωνία ενώ παρά τις μακράς διάρκειας διαπραγματεύσεις το Ιράν απελευθέρωσε τελικά τους 52 Αμερικανούς την ημέρα που ο Πρόεδρος Κάρτερ τελείωνε την προεδρική του θητεία.⁶⁰

Η εξωτερική πολιτική Κάρτερ διαμορφώνεται μέσα σε ένα περιβάλλον κατά το οποίο είχε τερματιστεί ο πόλεμος του Βιετνάμ με τις συνθήκες ειρήνης των Παρισίων το 1973 και παράλληλα με νωπές ακόμα σχετικά τις μνήμες του σκανδάλου Watergate.

Ωστόσο, το προφίλ του Τζίμι Κάρτερ ως κυβερνήτης της Georgia δίχως άμεση εμπλοκή σε Βιετνάμ και Γουότεργκέιτ καθώς και ως ενός ιδεολογικά μετριοπαθούς πολιτικού του νότου με διαφορετικό πρόσωπο απαλλαγμένο από το ρατσιστικό συντηρητισμό του παρελθόντος του επέτρεπε να διαφύγει της γενικής φθοράς που είχε υποστεί προηγουμένως η ομοσπονδιακή κυβέρνηση.⁶¹

Στον τομέα της εξωτερικής πολιτικής ο δημοκρατικός Κάρτερ παρέμεινε πιστός σε γενικές γραμμές στο βασικό πλαίσιο που διαμορφώθηκε από τον Νίξον και Κίσιγκερ, στους στόχους της πολιτικής της détente καθώς και στην πολιτική εξομάλυνσης των σχέσεων με την Κίνα που ξεκίνησε επί Νίξον.

Εντούτοις, η Προεδρία Κάρτερ με μια σχετική κριτική προς την *realpolitik* των Νίξον και Κίσιγκερ, υιοθέτησε και συνέχισε την πολιτική του Κογκρέσου ενάντια στις αμερικανικές επεμβάσεις στον Τρίτο Κόσμο αναδεικνύοντας παράλληλα σε μείζον θέμα τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Επιπλέον, παρά την αρχική διατήρηση της πολιτικής της ύφεσης, μια σειρά από γεγονότα, τα περισσότερα εκ των οποίων ήταν συνδεδεμένα άμεσα με τη σοβιετική επεκτατική και παρεμβατική πολιτική με αποκορύφωμα τη σοβιετική επέμβαση στο Αφγανιστάν οδήγησαν στην κατάρρευση της détente με τον Κάρτερ να δηλώνει ότι η συγκεκριμένη κίνηση των σοβιετικών ήταν το ισχυρότερο σοκ κατά την άποψή του

⁶⁰ James Carter | The White House' (*The White House*, 2019) <<https://www.whitehouse.gov/about-the-white-house/presidents/james-carter/>>

⁶¹ Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, *Η Αμερικανική Πολιτική από τον Φράνκλιν Ρούζβελτ στον Ντόναλντ Τράμπ*, ό. π., σ. 407.

για τις προθέσεις τους κατά τη διάρκεια της Προεδρίας του.⁶² Στο ζήτημα της Κίνας η Προεδρία Κάρτερ ήταν πιστή στο Shanghai Communiqué του 1972 για την βελτίωση των σχέσεων στις δυο χώρες ενώ από την αρχή της Προεδρίας φάνηκε η πρόθεσή του Κάρτερ να μην παρεκκλίνει αυτών των στόχων. Παράλληλα, στο εσωτερικό της Κίνας, η ίδια βίωνε μια νέα πραγματικότητα πλέον με αλλαγή ηγεσίας καθώς μετά τον θάνατο του Μάο το 1976, σταδιακά ανεβαίνει στην ηγεσία της χώρας ο Deng Xiaoping από το 1978 μέχρι το 1992.

Ο Deng Xiaoping ήταν ένας πραγματιστής πολιτικός με εκπαίδευση στην Ευρώπη έχοντας ανακαλύψει τις αρχές του Μαρξισμού και Λενινισμού κατά την εργασία του σε εργοστάσια με διαφαινόμενη την άνοδό του στην εξουσία του Προέδρου της Κίνας ήδη αμέσως μετά το θάνατο του Μάο. Η αντίληψή του για το διεθνές σύστημα, τη θέση της Κίνας σε αυτό και τις σχέσεις της Κίνας με τις ΗΠΑ ήταν ξεκάθαρη, ήτοι την οικονομική ανοικοδόμηση της Κίνας και τον τερματισμό της απομόνωσης διεθνώς της Κίνας, το οποίο για να εξασφαλισθεί προϋπέθετε την πλήρη εξομάλυνση των σχέσεων με τις ΗΠΑ.⁶³

Έτσι η Προεδρία Κάρτερ προς αυτήν την κατεύθυνση και με τον νέο κινέζο Πρόεδρο επιβεβαίωσε την πρόθεση για αναγνώριση της πολιτικής περί μιας ενιαίας Κίνας (One China Policy), ενώ ανακάλεσε μονομερώς τη συμφωνία αμοιβαίας στρατιωτικής υποστήριξης του 1955 ανάμεσα σε ΗΠΑ και Ταϊβάν με έναρξη ισχύος το 1980 το οποίο βέβαια βρέθηκε αντιμέτωπο με αντιδράσεις στο εσωτερικό των ΗΠΑ.

Ωστόσο, έπειτα από μια σειρά νομοθετικές διαδικασίες και αντιδικίες επικράτησε η θέση της Προεδρίας και η συνθήκη με την Ταϊβάν καταργήθηκε. Επιπλέον, προώθησε τις εμπορικές και οικονομικές σχέσεις ανάμεσα στις δυο χώρες με την υιοθέτηση πρότασης έναρξης εμπορικών συμφωνιών ανάμεσα σε ΗΠΑ και Κίνα με εξαγωγές και εισαγωγές αγαθών.

Στο ζήτημα της Ταϊβάν βέβαια το Κογκρέσο κατάφερε να περάσει το Taiwan Relations Act το οποίο επέτρεπε μια σχεδόν διπλωματική εκπροσώπηση ανάμεσα στις δυο χώρες στο μέλλον χωρίς ωστόσο να συνιστά πλήρη διπλωματική αναγνώριση.⁶⁴

Μέσα σε αυτό το κλίμα και μετά από 8 περίπου χρόνια από την αρχή του αποφασιστικού βήματος της Προεδρίας Νίξον και το ταξίδι του ίδιου στην Κίνα η ολοκλήρωση της διαδικασίας εμβάθυνσης των σχέσεων μεταξύ ΗΠΑ και Κίνας πραγματοποιείται με την κοινή συμφωνία μεταξύ Κίνας και ΗΠΑ για την ίδρυση διπλωματικών σχέσεων ανάμεσά τους (Joint Communiqué of the United States of America and the People 's Republic of China – Normalization Communiqué) του 1979 η οποία έγινε γνωστή σε Πεκίνο και Ουάσιγκτον στις 15 Δεκεμβρίου 1978 με έναρξη ισχύος την 1^η Ιανουαρίου 1979.

⁶² 'Jimmy Carter: Foreign Affairs | Miller Center' (Miller Center, 2019)

<<https://millercenter.org/president/carter/foreign-affairs>>

⁶³ (Chinadaily.com.cn, 2019) <http://www.chinadaily.com.cn/english/doc/2004-06/25/content_342508.htm>.

⁶⁴ Jimmy Carter: Foreign Affairs | Miller Center' (Miller Center, 2019)

<<https://millercenter.org/president/carter/foreign-affairs>>.

Ο Κάρτερ ήταν αποφασισμένος για την ολοκλήρωση της συμφωνίας με τους Κινέζους το οποίο άλλωστε θεωρούσε ότι θα ήταν και ένα πολύ σημαντικό χαρτί στην επιτυχία του φακέλου της εξωτερικής πολιτικής της διακυβέρνησής του και κατ' επέκταση ένα ισχυρό χαρτί που θα αύξανε τη δημοτικότητά του.

Ενδεικτικά, στις 15 Δεκεμβρίου 1978 στο Οβάλ Γραφείο του Λευκού Οίκου στις 9.00 π.μ. ο Κάρτερ αφού αναγγέλλει την επίτευξη συμφωνίας με την Κίνα για την εγκαθίδρυση διπλωματικών σχέσεων, τελειώνοντας το διάγγελμά του και μη γνωρίζοντας ότι το μικρόφωνό του ήταν ακόμα ανοιχτό αναφέρει πως το γεγονός αυτό " θα δημιουργήσει ένα μεγάλο χειροκρότημα από όλο το έθνος".

Ωστόσο, η αποδοχή δεν ήταν όπως ακριβώς την περίμενε ο Κάρτερ, καθώς συνάντησε και τις αντιδράσεις της κοινότητας της Ταϊβάν αλλά και τις αντιδράσεις Αμερικανών πολιτικών όπως του Γερουσιαστή Barry Goldwater και του Jacob Javits.

⁶⁵. Από την πλευρά της Κίνας βέβαια, ο Κάρτερ θεωρείται μέχρι σήμερα από τους πιο δημοφιλείς Αμερικανούς Προέδρους, αν όχι ο πιο δημοφιλής.⁶⁶

Οι ΗΠΑ μετά από μια σειρά από θετικά βήματα ολοκλήρωσης των σχέσεων και δίχως να προσκρούουν στο Taiwan Relations Act αναγγέλλουν την συμφωνία διπλωματικής αναγνώρισης πλέον της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας.

Η συμφωνία είναι το διπλωματικό επίσημο επιστέγασμα της έναρξης διπλωματικής εκπροσώπησης ανάμεσα σε Κίνα και ΗΠΑ σύμφωνα με την οποία :

- Οι ΗΠΑ και η Κίνα συμφωνούν αμοιότερες στην επίσημη διπλωματική και νομική αναγνώριση των δυο χωρών και να θέσουν σε ισχύ την έναρξη διπλωματικών σχέσεων από την 1^η Ιανουαρίου 1979.
- Οι ΗΠΑ αναγνωρίζουν επίσημα πλέον την κυβέρνηση της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας ως τη μοναδική νόμιμη κυβέρνηση της Κίνας. Επιπρόσθετα, οι ΗΠΑ αναγνωρίζουν την ύπαρξη περί μιας ενιαίας Κίνας και ότι η Ταϊβάν είναι κομμάτι αυτής. (One China Policy). Ωστόσο και υπό αυτό το πρίσμα οι ΗΠΑ θα διατηρήσουν εμπορικές, πολιτιστικές και λοιπές σχέσεις με την Ταϊβάν.
- Οι δυο χώρες πιστές στο πρώτο Communiqué του 1972 δεσμεύονται στην αποφυγή ηγεμονικής πολιτικής στην Ασία και στην περιοχή του Ειρηνικού καθώς και στην αποφυγή ή τη δέσμευση για μείωση των διεθνών ένοπλων συρράξεων.
- Επιπλέον στο ζήτημα της Ταϊβάν οι ΗΠΑ δεσμεύονται για την αποφυγή μιας μόνιμης μακροπρόθεσμης πολιτικής πώλησης όπλων στην Ταϊβάν με δέσμευση για σταδιακή μελλοντικά μείωση των αμερικανικών όπλων προς αυτήν η οποία θα φθάσει σταδιακά στην παύση.⁶⁷
- Τέλος οι ΗΠΑ και η Κίνα αποφασίζουν την ανταλλαγή πρέσβων και την έναρξη λειτουργίας των πρεσβειών τους με έναρξη την 1^η Μαρτίου 1979.

⁶⁵ Betty Glad, *An outsider in the White House, Jimmy Carter, his advisors, and the making of American foreign policy*, σ. 119-120.

⁶⁶ Shikun, Man. (2015, Νοέμβριος 18). Why President Carter is popular in China. *Chinausfocus*

⁶⁷ (Cia.gov, 2019) <<https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP83B00551R000200010003-4.pdf>>

Λίγο μετά την προαναγγελία της συμφωνίας αποφασίζεται η επίσκεψη του κινέζου ηγέτη και Προέδρου της Κίνας Deng Xiaoping στα τέλη του Ιανουαρίου του 1979. Μετά από μια μακρά περίοδο διαβουλεύσεων, το οποίο φαίνεται και μέσα από τις αλλαγές στις Προεδρίες των ΗΠΑ αλλά και την αλλαγή ηγεσίας στην Κίνα μέχρι τη διπλωματική αναγνώριση του 1979 οι δυο χώρες ολοκληρώνουν μια διαδικασία δέκα ετών με τη Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας επίσημα αναγνωρισμένη από τις ΗΠΑ και με βάσεις για μια ισχυρή μελλοντική περιφερειακή συνεργασία.

Εικόνα 9 : Ο Κάρτερ και ο κινέζος Πρόεδρος Deng Xiaoping κατά το Signing Ceremony, 1979.

Επίλογος

Η ιστορική ανάλυση της προσέγγισης των ΗΠΑ προς την Κίνα ανέδειξε τη σπουδαιότητα των μεθοδικών και σταθερών βημάτων που απαιτούνταν για να συναντηθούν οι δρόμοι δυο μεγάλων δυνάμεων σε αντίθετους πόλους μέσα σε ένα σύστημα διεθνών σχέσεων του Ψυχρού Πολέμου.

Η προσέγγιση ήταν μια διαδικασία μακρά και με προσεκτικούς χειρισμούς, μια διαδικασία με την παρουσία αρκετών ενδιάμεσων διαύλων επικοινωνίας ανάμεσα σε ΗΠΑ και Κίνα.

Το σημαντικότερο γεγονός ωστόσο ήταν αυτό το οποίο έγινε εγκαίρως αντιληπτό από την Προεδρία Νίξον, ήτοι, η αναγκαιότητα της τόλμης των πολιτικών κινήσεων για την αλλαγή στις διεθνείς σχέσεις καθώς η Αμερικανική προσέγγιση προς την Κίνα ήταν κάθε άλλο παρά εύκολη υπόθεση.

Προσέκρουσε σε πολιτικές αντιπαραθέσεις, σε μια βαθιά ριζωμένη αντικομμουνιστική και ιδεολογικοποιημένη αντίληψη περί εξωτερικής πολιτικής στις ΗΠΑ καθιστώντας το εγχείρημα της προσέγγισης αμφίβολο.

Επίσης, η υιοθέτηση μιας στρατηγικής σε όρους ισορροπίας δυνάμεων και μιας διαδικασίας επιτυχούς τριγωνικής διπλωματίας ανάμεσα σε ΗΠΑ Κίνα και Σοβιετική Ένωση απαιτούσε την απόρριψη παλαιών πρακτικών και την παρουσίαση μιας νέας αμερικανικής στρατηγικής στην αμερικανική κοινωνία που δεν ήταν βέβαιο ότι θα γίνει αποδεκτή.

Η δυσκολία της παρουσίασης ενός νέου δόγματος σε όρους *realpolitik* ωστόσο μετριάστηκε χάρη στα υψηλά ποσοστά δημοτικότητας του Νίξον πριν το σκάνδαλο Watergate και μέσα από το δεξιό λαϊκισμό του, ο οποίος του επέτρεψε να περάσει επιτυχώς στην αμερικανική κοινωνία το δόγμα της εξωτερικής πολιτικής του.

Έτσι, η επιτυχία της Αμερικανικής προσέγγισης προς την Κίνα πραγματοποιήθηκε μετά το μυστικό ταξίδι του Κίσινγκερ στην Κίνα και τις συναντήσεις του με τον Zhou Enlai, το ιστορικό ταξίδι του Νίξον αργότερα στην Κίνα το Φεβρουάριο του 1972 και το διπλωματικό αποτέλεσμα της συμφωνίας Shanghai Communiqué μετά το ταξίδι του οδηγώντας τις ΗΠΑ σε μια πολυσήμαντη αλλαγή στις εξωτερικές σχέσεις τους με την Κίνα ενώ επέτρεψαν την υιοθέτηση γερών βάσεων για τις μελλοντικές σχέσεις των δυο χωρών ως την ιστορική συμφωνία του 1979 και την εγκαθίδρυση των διπλωματικών σχέσεων ανάμεσα σε ΗΠΑ και Κίνα κατά τη διάρκεια της Προεδρίας Κάρτερ.

Επιπλέον, στο λειτουργικό κομμάτι η διαδικασία της προσέγγισης έγινε συνώνυμη της μυστικότητας της διπλωματίας και των κινήσεων υπό την Προεδρία Νίξον αλλά και του σημαίνοντα ρόλου της προσωπικότητας του Κίσινγκερ ο οποίος επηρέασε τη διαδικασία τόσο στη διαμόρφωση αποφάσεων στις κινήσεις της εξωτερικής πολιτικής όσο και πρακτικά με τα μυστικά ταξίδια POLO 1 και το επόμενο ταξίδι POLO 2 που πραγματοποίησε.

Οι φιλόδοξες προσωπικότητες Νίξον και Κίσινγκερ έπαιξαν καίριο ρόλο στη μεθόδευση της στρατηγικής της προσέγγισης ενώ και οι δυο προσπάθησαν να καρπωθούν όσο ήταν δυνατόν την επιτυχία του συγκεκριμένου εγχειρήματος της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής.

Η σχέση τους δεν ήταν πάντα η καλύτερη με συχνές εντάσεις και διαφωνίες, ωστόσο και οι δυο τους είχαν ως στόχο την επιτυχή ολοκλήρωση του σχεδιασμού εξωτερικής πολιτικής που προετοίμαζαν ενώ ο Νίξον συχνά αναγκάζονταν να συμβιβαστεί με τον Κίσινγκερ αναγνωρίζοντας τις ικανότητές του στη διπλωματία, τις δημόσιες σχέσεις και τις πολύ καλές σχέσεις που είχε αναπτύξει με τους Κινέζους και Ρώσους διαπραγματευτές του. Το αμερικανικό άνοιγμα προς την Κίνα κατέστη στόχος και για τους δυο έστω και αν αυτό σήμαινε αμοιβαίες υποχωρήσεις στις μεταξύ τους φιλονικίες.

Ο Νίξον με μελετημένες κινήσεις και τοποθετώντας τον William Rogers στο Υπουργείο Εξωτερικών μπορούσε να ελπίζει σε έναν άμεσο έλεγχο της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ από το Λευκό Οίκο.

Επιπρόσθετα, η διαδικασία της προσέγγισης υιοθετήθηκε και μεθοδεύτηκε υπό το πλαίσιο μιας τριγωνικής διπλωματίας καθώς και υπό το πλαίσιο της έννοιας της διασύνδεσης με εκμετάλλευση των εντάσεων στις σχέσεις ανάμεσα στη Σοβιετική Ένωση και την Κίνα.

Η Προεδρία Νίξον άδραξε της ευκαιρίας που δημιουργήθηκε από τις σφοδρότατες συγκρούσεις στα σύνορα Κίνας και Σοβιετικής Ένωσης, απόρροια της έντασης των προηγούμενων ετών ανάμεσα στις δυο κομμουνιστικές δυνάμεις, κάτι το οποίο βοήθησε αρκετά τους Νίξον και Κίσινγκερ να οδηγήσουν σε επιτυχία την πολιτική της τριγωνικής διπλωματίας μέσω μιας διασύνδεσης ανάμεσα σε ΗΠΑ, Κίνα και Σοβιετική Ένωση.

Το αμφίβολο εγχείρημα σύμφωνα με τα δεδομένα της δεκαετίας του 1960 για αμερικανοκινεζική προσέγγιση διαψεύδεται και πραγματοποιείται με τη διευθέτηση παράλληλα του ευαίσθητου ζητήματος της Ταϊβάν ενώ ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει η συνέχιση της συγκεκριμένης Αμερικανικής στρατηγικής προς την Κίνα από τους δυο επόμενους Προέδρους των ΗΠΑ, Τζέραλντ Φόρντ και Τζίμυ Κάρτερ καταδεικνύοντας το γεγονός ότι η εναλλαγή των προσώπων των Προέδρων δεν σήμανε αλλαγή της Αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής για το εν λόγω ζήτημα.

Έτσι, ο Κάρτερ το 1979 πιστός στην υιοθέτηση της προηγούμενης γραμμής εξομάλυνσης των σχέσεων με την Κίνα ολοκλήρωσε το αμερικανικό άνοιγμα προς αυτήν και μέσω της συμφωνίας του Joint Communiqué του 1979 εγκαθιδρύθηκαν οι διπλωματικές σχέσεις ΗΠΑ και Κίνας.

Το αμερικανικό άνοιγμα προς την Κίνα φάνηκε να είναι ένα ζήτημα μεγάλης σημασίας για το εθνικό συμφέρον των ΗΠΑ σύμφωνα τουλάχιστον με την Προεδρία Νίξον και την *realpolitik* που ακολούθησε, ενώ και οι επόμενες Προεδρίες μετά τον Κάρτερ, αρχής γενομένης της Προεδρίας Ρέιγκαν παρέμειναν πιστές σε μια γραμμή πολιτικής και εμπορικής συνεργασίας με την Κίνα για τα επόμενα χρόνια, η οποία έγινε εντονότερη με τις δυο χώρες να αποτελούν πλέον κατά τον 21^ο αιώνα ιδιαίτερα ισχυρούς εμπορικούς εταίρους και σε κάποιες περιπτώσεις με αλληλοεξαρτώμενα γεωπολιτικά συμφέροντα.

Δεδομένης της πολυπλοκότητας των σχέσεων των δυο χωρών καθίσταται προφανές ότι χωρίς τις κινήσεις της Προεδρίας Νίξον και το άνοιγμα προς την Κίνα που αυτή πραγματοποίησε από το 1969 και έπειτα η ιστορία ανάμεσα στις ΗΠΑ και την Κίνα ίσως να είχε γραφτεί διαφορετικά και να ήμασταν ενώπιον μιας διαφορετικής πραγματικότητας.

Πηγές- Βιβλιογραφία

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΗ

Παπασωτηρίου, Χ. (2018). *Η Αμερικανική Πολιτική από τον Φράνκλιν Ρούζβελτ στον Ντόναλντ Τράμπ*. Αθήνα : Εκδόσεις Ποιότητα.

Κίσινγκερ, Χ. (1995). *Διπλωματία*. (επιμ. μετάφρασης. Κοβαλένκο Γ). Αθήνα : Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη. Το πρωτότυπο έργο εκδόθηκε το έτος 1994.

Αρβανιτόπουλος, Κ. (2000). *Η Αμερικανική Εξωτερική Πολιτική μετά τον Ψυχρό Πόλεμο*. Αθήνα : Εκδόσεις Ποιότητα.

Ήφαιστος, Π. (1995). *Αμερικανική Εξωτερική Πολιτική, Από την "ιδεαλιστική αθωότητα" στο "πεπρωμένο του έθνους"*. Αθήνα : Εκδόσεις Οδυσσέας.

Αρβανιτόπουλος, Κ. (2009). *Το Θεσμικό Πλαίσιο Διαμόρφωσης της Εξωτερικής Πολιτικής των ΗΠΑ*. Αθήνα : Εκδόσεις Ποιότητα.

Χουλιάρης, Α. & Πετρόπουλος, Σ. (επιμ.) (2013). *Η Κίνα και οι άλλοι, οι σχέσεις της Κίνας με την Ευρώπη και τον κόσμο*. Αθήνα : Εκδόσεις Παπαζήσης.

Παπασωτηρίου, Χ. (2012). *Αμερικανικό Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική, 1945-2002*. Αθήνα : Εκδόσεις Ποιότητα.

Παπασωτηρίου, Χ. (2013). *Η Κίνα από την ουράνια αυτοκρατορία στην ανερχόμενη δύναμη του 21^{ου} αιώνα*. Αθήνα : Εκδόσεις Ποιότητα.

Παπασωτηρίου, Χ. (2019, Μάρτιος 25), *Η Επίσκεψη του Νίξον στην Κίνα*, Η Καθημερινή.

Γιουέ Γου, Κ. (2017, Φεβρουάριος 12), *Η Πολιτιστική Επανάσταση στην Κίνα*, Η Καθημερινή.

Χουρχούλης, Δ. (2018, Φεβρουάριος 11), *ΕΣΣΔ και Κίνα στα πρόθυρα πολέμου*, Η Καθημερινή.

Παπασωτηρίου, Χ. (2016, Φεβρουάριος 07), *Ο σινοινδικός πόλεμος του 1962*, Η Καθημερινή.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

Dallek, R. (2007). *Nixon and Kissinger, partners in power*. New York : Harper Collins Publishers.

Kissinger, H. (2012). *On China*, London : Penguin books.

Kissinger, H. (1979). *White House Years*. New York : Little, Brown and Company.

Levine P., & Papatotiriou H. (2010). *America since 1945. The American moment*. London : Palgrave Macmillan.

Reeves, R. (2002). *President Nixon : Alone in the White House*. New York : Simon & Schuster

Herring, C. G. (2011). *From colony to super power. US foreign relations since 1776*. Oxford : Oxford University Press.

Glad, B. (2009). *An outsider in the White House : Jimmy Carter, His advisors, and the Making of American Foreign Policy*. New York : Cornell University Press.

Sutter, R. G. (2017). *US – China relations: Perilous Past, Uncertain Present*. Maryland : Rowman & Littlefield.

Kissinger, H. (2015). *World Order*. London: Penguin Books.

Nixon, M. R. (1967, October). *Asia After Vietnam*. Foreign Affairs

Ferenz, A. (2014, March 6) *Joseph McCarthy and the Loss of China : A study in fear and panic*, University of Michigan.

Riedel, B. (2017, September 13). *Catastrophe on the Yalu, America's Intelligence Failure in Korea*, Brookings Institution.

Bosco, J. (2015, September 25). *The Historic Opening to China, What Hath Nixon Wrought?* The Harvard Law School-National Security Journal.

Hughes, K. (2019). *Richard Nixon, Foreign Affairs*. Miller center University of Virginia

Shikun, M. (2015). *Why President Carter is so popular in China*. Chinausfocus

Hao, Yufan. & Zhai Zhihai, (2009). *China's Decision To Enter The Korean War*. Cambridge University Press

Ηλεκτρονικές Πηγές

Central Intelligence Agency Library : <https://www.cia.gov/library>

The White House : <https://www.whitehouse.gov/>

Archives of the USA Government : <https://www.archives.gov/>

The USA Government: <https://www.usa.gov/>

The Harvard Law School, National Security Journal : <https://harvardnsj.org/>

The University of Michigan Library : <https://www.lib.umich.edu/>

The Department of State, Office of the Historian : <https://history.state.gov/>

Έντυπο Foreign Affairs : <https://www.foreignaffairs.com/>

Έντυπο Η Καθημερινή : <https://www.kathimerini.gr/>

The Brookings Institution : <https://www.brookings.edu/>

University of Yale Library : <https://web.library.yale.edu/>

Federation of American Scientists : <https://fas.org/>

Columbia University Library : <https://library.columbia.edu/>

Richard Nixon Foundation : <https://www.nixonfoundation.org/>

The Carter Center : <https://www.cartercenter.org/>

Gerald R. Ford Presidential Library & Museum :
<https://www.fordlibrarymuseum.gov/>

University of Virginia, Miller Center : <https://millercenter.org/>

United States Senate : <https://www.senate.gov/index.htm>

Library of the USA Congress : <https://www.loc.gov/>

China Daily Archives : <http://global.chinadaily.com.cn/>

Princeton University library : <https://library.princeton.edu/>

